

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 9 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr *Axel Gylfe* på grund av strupsjukdom med heshet är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet från och med i dag tills vidare, intygas.

Sthlm $\frac{7}{4}$ 1919.

Nils Arnoldson,
med. dr.

Att riksdagsmannen *Anders Johansson*, Hässlås, lider av influensa och i följd därav hindrad tills vidare att deltaga i riksdagsarbetet intygar

J. S. Almer,
leg. läkare.

§ 2.

Föredrogs herr *Westmans* å kammarens bord vilande motion nr 407; och beslöt kammaren att, därest propositionen nr 354 komme att överlämnas till första särskilda utskottet, hänvisa ifrågavarande motion till nämnda utskott, men eljest till konstitutionsutskottet.

Vid föredragning härpå av motionerna nr 408 av herr *Anderson* i Knäpasjö samt nr 409 av herrar *Sjöström* och *Borggren* remitterades den förra motionen till jordbruksutskottet och den senare till andra särskilda utskottet.

Härefter föredrogs motionen nr 410, av herr *Hage*; och överlämnades densamma, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 3.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande nr 17 bordlades åter.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 33.

§ 4.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 18, i anledning av kamrarnas remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 354 med förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 5.

Första lagutskottets utlåtande nr 19 och andra lagutskottets utlåtande nr 18, som härefter föredrogs, blevo ånyo bordlagda.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående semester åt rektorerna vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter, ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till läroverksadjunkten P. E. F. Ågren; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.;

nr 44, i anledning av vissa i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställningar angående statens skogs-försöksanstalt m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 83 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition framställda förslag angående anslag till specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föryngring m. m.; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av besparingar, som uppkommit å vissa, till styrelsens för skogshögskolan och statens skogs-försöksanstalt ställda anslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

*Ang. dispon-
rande av 1918
års avkastning
av statens
hästavefsfond.*

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1918 års avkastning av statens hästavefsfond; och yttrade därvid:

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Emot de i den föredragna punkten föreslagna beloppen är det ej min mening att göra någon anmärkning. Men då dessa anslag gälla vår hästavefs utveckling och framgång, är det av vikt att skärskåda, på vilka vägar detta mål säkrast kan nås och huru medlen därtill anskaffas.

Att dessa belopp skola helt utgå ur hästavelsfonden, kunde ej vara nödigt, om vid tävlingarna här liksom i andra land anordnades lotteri, s. k. totalisator. En väsentlig del av de medel, som då sparas, kunde användas till att vida kraftigare främja den inhemska uppfödningen av avelsdjur.

*Ang. dispon-
rande av 1918
års arkastning
av statens
hästavelsfond.
(Forts.)*

Då nämnda viktiga fråga den 15 mars detta år var före här i kammaren i närvaro av endast 97 av dess ledamöter, och de övriga, däribland även jag, av känd anledning voro frånvarande, torde utgången vid behandlingen av herr Osbergs m. fl. motion, som då avlogs med 11 rösters majoritet, ej vara ett reellt uttryck för andra kammarens vilja. Jag vill härmed kraftigt understryka, vad herr Osberg då vid debatten här i kammaren anförde, särskilt emot herr vice talmannens, med åberopande av sakkunniga framförda uppfattning, att Ottenby skulle vara en olämplig plats för uppfödning av kallblodiga hästar. Denna åberopade sakkunskap torde emellertid icke sitta inne med kännedom om de faktiska förhållandena. Det är nämligen sedan länge ådagalagt, att kallblodiga hästar med stor framgång uppfödas på Öland och Gottland, och i uthållighet och kraft torde hästar uppfödda på flera andra orter få svårt att tävla med dessa. Köparna av de till över 2,000 hästar, de flesta kallblod, som årligen säljas från Öland, kunna säkerligen vederlägga denna de sakkunnigas uppgift. Att Ottenby egendom med sina stora betingelser för uppfödning av hästar har en möjlighet att tjäna den svenska hästaveln, som ej är rätt tillvaratagen, kan ej bortresoneras. När man känner dess enastående resurser härför, är det ett f. n. försummat statsintresse.

Att den inhemska hästuppfödningen av djur till avel ej som sig bör tillgodoses, visas därav, att nu begäres licens för import av 30 st. norska hingstar. Dylika avelsdjur torde kunna uppfödas i Sverige, om blott anordningar därför vidtagas.

Anmärkningsvärt är ock, att stuteriöverstyrelsen avstyrker de framställningar om export av hästar, som inkommit till regeringen. Statistiken visar dock, att överskott finnes; och att de höga hästpriserna ej äro beroende av exporten, visar sig av, att prisen på remonter aldrig varit så höga som nu, ehuru de ej få exporteras.

Att yttranden från stuteriöverstyrelsen lämnas, som tydligen grundats på ofullständig kännedom om verkliga förhållandena, torde ej vara till gagn. Den vill sannolikt alltjämt hålla på import av avelsdjur av samtliga hästraser. Med någon förändring av tankegången inom stuteriöverstyrelsen, borde ett bättre system komma till stånd, som mera kunde främja landets hästuppfödning.

Den vanföreställning, som herr Persson i Björnsbyholm vid här förut åsyftade tillfälle hade, och vilken troligen var grundad på stuteriöverstyrelsens yttrande, tarvar rättelse, icke därför, att den rör Ottenby, utan därför, att den är till skada för strävan att kunna på ett rätt sätt främja Sveriges hästavel. Användningen av hästavelsfondens avkastning måste i ännu högre grad än hittills skett inriktas på att inom landet, på målmedvetet sätt, fylla behovet av avelsdjur, och då jag anser, att det av herr Osberg framlagda förslaget är inne

Ang. dispon-
rande av 1918
års avkastning
av statens
hästavelsfond.

(Forts.)

på den riktiga vägen, har jag, herr talman, vid behandlingen av nu föredragna punkt, velat göra denna erinran till kammarens protokoll.

Herr Olsson i Berg instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. höjning
av statsbidra-
get till jord-
brukskassor.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 48. i anledning av väckt motion angående höjning av statsbidraget till jordbrukskassor.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 90, hade herr Jönsson i Fridhill hemställt, att riksdagen måtte bevilja föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (jordbrukskassor) anslag till förvaltningskostnader med två kronor per medlem att utgå under de första tio åren av kassornas verksamhet och därefter en krona per medlem under följande fem år.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman! Jag ser mig nödsakad att med några ord anmäla missnöje med det resultat, till vilket utskottet kommit vid behandlingen av föreliggande motion. Den blygsamma begäran, som jag här framställt, anser jag nämligen förtjänt av något bättre öde, än vad utskottet har velat ifrågasätta.

Det gäller här endast att få till stånd en viss förändring i fråga om sättet för statsbidragets utbetalande till här ifrågasättande jordbrukskassor. Jag har vid ett föregående tillfälle under denna riksdag haft anledning att något syssla med dessa jordbrukskassor, och jag har då sökt visa, att denna form för ordnandet av jordbrukarnas driftkredit visat sig vara synnerligen väl avvägd och även visat sig kunna vinna förtroende i de orter, där densamma kommit till användning.

Jag ber att få erinra därom, att det här icke gäller någon större statsutgift, utan att det hela rör sig endast omkring 2,000 kr. för nästa år. Det är icke heller fråga om att anslå några särskilda belopp för det här ändamålet, ty det anslag, som riksdagen redan vid behandlingen av nionde huvudtiteln beviljat, torde säkerligen mycket väl räcka till för att täcka utgiften i detta fall, därest riksdagen bifaller den nu föreliggande motionen.

Det är ju alldeles uppenbart, såsom jag erinrat om, att då marginalen mellan inlåning och utlåning skall hållas så snäv som möjligt, det icke kan bli tal om något överskott för dessa kassor. Och

lika klart är, att de funktionärer, som ha att föra en dylik kassas räkenskaper och som i regel ha att bevista två sammanträden i månaden, icke kunna göra detta utan ersättning. Det är tvärtom alldeles tydligt, att de ha anspråk på att få sin ersättning något förhöjd, och efter vad jag inhämtat är det så, att dessa funktionärer även räkna på en större ersättning kommande år, än de tidigare haft. Och då uppstår tydligen den situationen, att om riksdagen avslår denna motion, inom varje jordbrukskassa kommer att uppstå underskott för föregående år, detta i synnerhet beträffande de kassor, som varit i verksamhet sedan 1916, och om andra är det här icke tal.

*Ang. höjning
av statsbidraget
till jordbrukskassor.*

(Forts.)

Jag skulle med siffror kunnat bestyrka mina påståenden. Jordbruksutskottet säger som skäl för sitt avstyrkande av motionen: »I motionen har ej förebragts någon utredning angående förefintliga kassors inkomster och utgifter under de gångna verksamhetsåren eller anslutningen till desamma.» Jag har genom inkomna skrivelser från de tre centralkassor, som vi ha här i landet, fått de uppgifter bestyrkta, som synts mig behöfliga för ett bifall till motionen. Jag hade icke trott, att jordbruksutskottet skulle ifrågasätta sanningsenligheten av mina påståenden, och detta är anledningen till att jag icke anfört utförligare siffror, men hade jag gjort det, så är jag övertygad om, att jordbruksutskottet på ett mera välvilligt sätt behandlat denna fråga, än som skett.

Samtliga centralkassor ha behov av detta förhöjda anslag. Det är på det sättet, att statsbidrag skall efter de grunder, som fastställdes 1915, utgå med två kronor per medlem under de fyra första åren och därefter under de därpå följande sex åren med en krona per medlem. Men då stå de jordbrukskassor, som började sin verksamhet 1916, i händelse riksdagen avslår motionen, inför den situationen, att de få sitt statsbidrag minskat till hälften från och med nästkommande år.

Nu säger utskottet, att centralkassorna kunna vända sig till Kungl. Maj:t och att, om Kungl. Maj:t kommer till riksdagen med ett anslagsäskande i ämnet, detta torde vinna beaktande samt att vid sådant förhållande målet i alla fall skulle vinnas. Det är nog sant, men vi få dock icke förbise, att om så sker, måste jordbrukskassorna likväl för nästa år räkna med detta lägre statsbidrag.

Jag tror icke, att man i denna motion skall kunna se något som helst försök att åstadkomma någon ökad välgörenhet mot jordbrukarna; det talet tror jag icke har fog för sig i detta sammanhang. Det förhåller sig nog så, att de bättre situerade bland jordbruksbefolkningen hittills icke ha ansett sig böra sluta sig till denna nya organisation, utan man har fastmera i allmänhet att söka medlemmarna bland de strävsamma, mindre väl situerade inom vår jordbrukarklass. Dessa, som ofta på en mager jordmån ha att kämpa mot stenar, ogräs, skadeinsekter, otjänlig väderlek och en hel del andra ogynnsamma faktorer. Det är säkerligen merendels en starkt utpräglad kärlek till torvan hos dessa, som många gånger ha svårt att reda upp ekonomin. Och dessa finna härvid ett stöd i dessa nya organisationsformer. De, som stödja denna verksamhet, ha hittills icke fått någon ersättning

Ang. höjning
av statsbidra-
get till jord-
brukskassor.

(Forts.)

därför. De ha arbetat frivilligt, utan tanke på ersättning, och då menar jag, att ett avslag nu på motionen skulle rent psykologiskt verka nedstämmande för de kommande åren och hämma kassornas utveckling. Jag vågar därgör vädja till kammaren att bifalla motionen, till vilken jag sålunda, herr talman, yrkar bifall.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Då föreliggande ärende behandlades i utskottet, röstade jag för bifall till motionen, men av förbiseende blev icke min reservation antecknad till protokollet. Förhållandet är, att för jordbrukskassorna utgår ett litet anslag till hjälp i deras arbete av två kronor per medlem de första fyra åren och därefter under sex år en krona per medlem. Det har visat sig, att det är väl behöfvligt, att detta lilla anslag av två kronor får utgå till jordbrukskassorna; annars ha de svårt att reda sig, i synnerhet i början av verksamheten. Jordbrukskassornas verksamhet har ju fortgått i fyra år, och anslaget kommer, om ej ändring göres, att nedsättas till hälften. För ändamålet utgår ett anslag av 35,000 kronor, som riksdagen anvisat för administrationen av centralkassorna och jordbrukskassorna, men anslaget har hittills icke räckt till. Jag tror, att kostnaderna förlidet år gingo till 10,000 kronor utöver anslaget, och således behöves ett förhöjt anslag för ändamålet.

Jag tror sålunda, att det vore riktigast att bifalla motionen, men då jag ej resrverat mig, skall jag ej nu göra något yrkande.

Herr S j ö b l o m: Herr talman! Jag skall endast be att i korthet få yrka bifall till utskottets nu förevarande hemställan.

Med herr Sjöblom förenade sig herr Nilsson i Tånga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Jönsson i Fridhill, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 129 ja mot 44 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Den av utskottet gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 10.

Vidare föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den Växjö domkyrka tillhöriga lägenheten Lekamensgårdet eller Kampen nr 2 i Växjö socken;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Skogaholms bruk;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning i arvodena till avvitringslantmätare;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1920 för egnahemslånefonden; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i Elingshems myr i Gottlands län; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, med anledning av första kammarens beslut rörande inom nämnda kammare väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående utlämnande från apotek av viss homöopatisk medicin.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden föreslagit.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 6 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Nilsson i Kallbarp, som yttrade: Herr talman! Beträffande sättet för detta ärendes behandling föreslår jag, att ärendet måtte föredragas punktvís och att endast kantrubrikerna uppläsas, dock att utskottets kläm uppläses i sådana punkter, där någon av kammarens ledamöter begär detta. Jag får tillägga en hemställan om, att samma föredragnings sätt, som jag föreslagit beträffande

statsutskottets utlåtande n:r 6 A, också måtte tillämpas beträffande samma utskotts utlåtanden n:r 6 B, 8 A och 8 B.

Denna hemställan bifölles.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—13.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—24.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Ang. förbättring av Visby hamn.

Härpå föredrogs *punkten 25*, angående statsbidrag till bestridande av kostnaderna för förbättring av Visby hamn; och anförde därvid:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Såsom kammaren finner av utskottets utlåtande, har utskottet här gjort en nedsättning i det belopp, som Kungl. Maj:t ansett vara önskvärt att få beviljat till Visby hamn. Emellertid framgår av utskottets motivering, att motivet för denna nedsättning huvudsakligen är att söka i förväntade prissänkningar. Detta har gjort, att utskottet ansett sig kunna nedbringa det av Kungl. Maj:t här föreslagna beloppet med en halv miljon kronor. Både enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle statsbidraget komma att motsvara något mindre än en tredjedel av totalkostnaden. Med hänsyn till den motivering, utskottet här har för nedsättningen, vågar jag uttala en förhoppning, att, därest totalkostnaden framdeles skulle visa sig uppgå till väsentligt högre belopp, än utskottet beräknat, det blir möjligt att hos riksdagen utverka det ytterligare anslag, som erfordras, för att den proportion mellan statens och stadens bidrag, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet accepterat, måtte framdeles kunna vidhållas.

Under sådana förhållanden har jag icke någon erinran mot den av utskottet här föreslagna nedsättningen, utan får vara utskottet tacksam för, att det behjärtat, att frågan om Visby hamn är i det speciella läget, att ett så betydande statsbidrag behöver för ändamålet anvisas, då man ej rimligen kan begära, att staden skall sträcka sig längre, än som ifrågasatts.

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! Som herr civilministern redan antytt, beror utskottets nedprutning av anslaget till Visby hamn därpå, att utskottet beräknat kostnaderna för fullbordandet av arbetet till 500,000 kronor lägre, än Kungl. Maj:t beräknat dem. Kungl. Maj:t har nämligen utgått från den beräkning, distriktschefen Enblom gjort i oktober 1918, under det att utskottet utgått från den beräkning, han gjort i februari 1918 och ansett de kostnaderna vara tillräckliga. Nu vill jag säga, att jag tror det är ganska tvivelaktigt, att utskottets kostnadsberäkning kan stå sig, därför att det blir åtskilliga kostnader, som man icke kan beräkna på förhand. Jag ber till exempel att få påpeka det förhållandet, att förra året blevo de betongfyllda tråkassunerna vid nu ifrågavarande hamnbyggnader delvis sönderslagna av sjön, så att flera tiotusental kronor där voro bortkastade till ingen nytta. Det vore troligtvis allt för optimistiskt att tänka, att dylika missöden icke skulle inträffa i framtiden, då ju här hela havet ligger på och det är synnerligen svårt att bygga denna hamn.

Ang. förbättring av Visby hamn.
(Forts.)

Även med utskottets beräkning av kostnaderna skulle de kostnader, som Visby stad för hamnbyggnaden får vidkännas, uppgå till åtminstone 1 ³/₄ miljon kronor. Och detta för en stad på mindre än 10,000 och med en kommunalskatt på ungefär 10 kronor per bevilningskrona. Det är lätt att förstå, att dessa kostnader måste bli synnerligen betungande för staden.

Under sådana omständigheter hade det varit tillfredsställande, om utskottet kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, även om kostnaden i verkligheten skulle ha blivit något mindre, än Kungl. Maj:t beräknat. Jag förstår emellertid, att det gent emot ett enhälligt utskott icke kan vara någon utsikt att i detta fall yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Men jag vill endast med tillfredsställelse taga fasta på såväl utskottets uttalande, att dess förslag vilar på den förutsättningen, att kostnaderna skola understiga, vad Kungl. Maj:t beräknat, som uttalandet från regeringsbanken, att om kostnaderna skulle överstiga de av statsutskottet beräknade, Kungl. Maj:t anser sig oförhindrad att inkomma till riksdagen med förslag, att statsbidraget måtte ökas. Och jag vill då uttala den förhoppningen, att riksdagen måtte ställa sig välvillig mot ett eventuellt sådant förslag, då det för Visby är av synnerligen stort behov och med hänsyn till dess ekonomi synnerligen nödvändigt, att staten på allt sätt understöder denna hamnbyggnad.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Såsom redan från två håll framhållits, beror den nedprutning, utskottet här gjort, endast därpå, att utskottet ansett sig kunna räkna med mindre totalkostnad, än Kungl. Maj:t räknat med.

Med anledning av vad den närmast föregående ärade talaren yttrat, tror jag mig kunna försäkra — åtminstone för egen del, om jag skulle i fortsättningen vara ledamot av denna kammare, men även vad den avdelning inom statsutskottet beträffar, som behandlat detta ärende — att om utskottets beräkning av totalkostnaden skulle visa

Ang. förbättring av Visby hamn.
(Forts.)

sig vara för sangvinisk eller med annat ord felaktig, och kostnaden gå till högre belopp, än sålunda beräknats, så är det naturligtvis meningen att i framtiden giva Visby stad en bisträckning, som kan motsvara den avprutning, som nu här göres. När emellertid byggnadstiden för Visby hamn skulle sträcka sig så långt fram som till 1925, så anser jag, att man alls icke behöver räkna med de priser, som voro gällande i slutet av år 1918, utan att priserna skola visa sig i genomsnitt billigare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. bidrag för anläggning eller förbättring av vägar m. m.

Punkten 26, angående anslag till bidrag för anläggning eller förbättring av vägar m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 25 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen, att till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar på extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 8, av herr *Vennerström m. fl.* samt den andra, nr 47, av herr *Olsson* i Kollungeröd, däri hemställts, att riksdagen måtte för ovanberörda ändamål å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å nämnda motioner i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Kollungeröd: Herr talman! För anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar utgår sedan längre tid tillbaka årligen ett anslag, som för år 1919 bestämts till ett belopp av 4,500,000 kronor. Med avseende å år 1920 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin framställning till Kungl. Maj:t erinrat därom, att detta belopp väl behövde höjas, men till följd av de finansiella förhållandena har styrelsen icke funnit anledning begära högre belopp än 4 $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Departementschefen har prutat ned detta till 3 $\frac{1}{2}$ miljon kronor och sagt, att det är ju möjligt, att anslaget kan höjas redan nästa år, således för 1921. Jag har i min motion gjort framställning om, att beloppet måtte utgå med samma belopp även för 1920 som för i år, eller med 4 $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Jag har tagit reda på, att i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lågo den 1 januari i år inne ansökningar om statsbidrag i nu förevarande avseende till ett belopp av 27 miljoner kronor. Om man säger,

att $\frac{2}{3}$ härav är 18 miljoner kronor, så är dock att märka, att dessa kostnadsberäkningar äro uppgjorda under tiden från 1907 t. o. m. 1916, och man torde därför böra fördubbla detta belopp. Således kan man säga, att sedan dessa förslag blivit reviderade efter nuvarande priser, så ligga nu ansökningar inne på ungefär 36 miljoner kronor. Under sådana förhållanden är det ju tydligt, att vägföretagen skola få vänta många år, innan de komma i tur att få statsbidrag. Från det vägdistrikt, som jag tillhör, ha vi ansökningar liggande inne, som voro färdiga redan 1905, men ännu ha vi icke kommit i åtnjutande av statsbidrag.

Ang. bidrag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.
(Forts.)

Jag behöver väl knappast här säga, av vilken betydelse det är för vårt land att få goda vägar. Med de höga arbetspriser, som för närvarande gälla, är det ju rent av missbruk med tid och arbetskraft, när man skall vara tvungen att använda de gamla dåliga vägarna, där man kan köra med häst ett lass på högst 350 kg., under det man på ombyggda och jämna vägar mycket väl kan köra lass på 800 kg.

Det är här icke fråga om något enskilt intresse. Det är icke ens fråga om ett intresse för endast landsbygden. Utan det är ett intresse, gemensamt, såväl för både städer och industri, som för landsbygden. Landsbygden behöver ha sina varor transporterade till industrien och städerna, och städerna behöva i sin ordning ha sina varor transporterade ut på landsbygden. Och detta får i stor utsträckning ske på våra vanliga landsvägar. Således är det här ett gemensamt intresse att så snart som möjligt få dessa vägar ombyggda och lämpliga för trafik.

Jag tror också, att förhållandena ställa sig så, att man under den närmaste tiden behöver tillse, att arbete kan beredas för vägbyggnader. Om jag går till mitt eget län, Göteborgs och Bohuslän, så är det tämligen säkert, att den stenindustri, som där blomstrat under normala förhållanden, ännu några år kommer att ligga nere till följd av bristande avsättningsmöjligheter. Och jag tror då det vore ganska gott, om det funnes vägbyggnader, som kunde lämna ersättning för det minskade arbetet vid stenindustrien under de närmaste åren. På samma sätt torde förhållandena bli i stora delar av vårt land. Om man ser på den avmattning i industrien, som verkligen visat sig, så torde det vara nödvändigt, att det beredes arbete med vägbyggnader.

Nu förstår jag så innerligen väl, att anledningen till, att departementschefen här prutat, ha vi att söka i de finansiella förhållandena. Men jag undrar ändå, om man icke skulle kunna draga in denna miljon på något annat område och verkligen lämna den här till ett så viktigt ändamål, som vad en omläggning av våra landsvägar i själva verket är. Om man tänker på, att det lämnas rätt så stora anslag för dyrtidens lindrande och även för beredande av arbetstillfällen, så tror jag, att man skulle, kunna där draga in denna miljon och i stället anvisa så mycket mera för nu ifrågavarande ändamål. då här verkligen föreligger tillfälle att skaffa arbete. Jag tror, det vore väl så bra placerade pengar och att man knappast kan använda

Ang. bidrag
för anläggning
eller förbät-
ring av vägar
m. m.
(Forts.)

dem på ett för landet bättre sätt, och detta för att under en över-
skådlig framtid få ett tillfredsställande vägsystem.

När, som jag nämnde, att så många ansökningar ligga inne, så
dröjer det dock ännu synnerligen lång tid, även med ett anslag på
4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, innan ifrågavarande vägföretag kunna komma
i tur att få statsbidrag.

Jag kan icke tänka mig annat, än att detta skulle vara ett så
allmänt intresse, att kammaren skulle kunna gå med på dess tillgodo-
seende, oaktat vi nu ha statsutskottet emot oss. Utskottet går ju i
regel på regeringens förslag, och därom är ju ingenting att säga.
Men kammaren kan ju här i allt fall skilja sig från utskottets upp-
fattning.

Jag tager mig verkligen friheten att yrka bifall till min motion,
eller att anslaget till anläggning och omläggning av allmänna vägar
på landet måtte för år 1920 sättas till 4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Herr Osberg instämde häruti.

Herr Nilsson i Kabbarp: Det finns väl ingen i denna kam-
mare, som icke livligt behjärtar de synpunkter, som den föregående
ärade talaren framhöll. Men med de förhållanden, som vi nu leva
under, då det är så utomordentligt svårt att få statens debet och kre-
dit att gå ihop, så tror jag det är en synnerligen välbetänkt åtgärd
av civilministern, då han för nästa års vidkommande nedsatt detta
anslag med en miljon kronor. Det må väl vara sant, att det ligger
många ansökningar inne angående statsbidrag i detta fall. Men vi
ha ju också sett av propositionen, att trots de många ansökningarna
ligger dock vägarbetet väsentligen nere på grund av dyrtiden och
svårigheterna att anskaffa arbetskraft.

När så civilministern till på köpet förklarar, att det är hans
avsikt att till något följande år kompensera denna minskning med
ett ökat anslag, så tycker jag, att även de, som äro mest ivriga för
denna sak, skulle kunna giva sig till tåls med detta.

Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, samt herr
talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena,
biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 27—37.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av
kammaren bifallna.

Punkterna 38 och 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48, angående anslag för uppförande av magasinsbyggnader vid vissa hospital.

*Ang.
magasinsbygg-
nader vid
vissa hospital.*

I punkten 47 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att för uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten C. Westman i april 1917 uppgjorda ritningar av en magasinsbyggnad vid vardera av sinnessjukanstalterna i Kristinehamn och Säter på extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 168,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Jansson* i Falun och *Tengdahl*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte anförde: Herr talman! Under den här förevarande punkten har utskottet icke funnit sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om anslag till uppförande av magasinsbyggnader vid hospitalen i Kristinehamn och Säter. Utskottet har därvid huvudsakligen hänfört sig till, att när bättre tider inträda med avseende på livmedelsmarknaden, förhållandena i nu förevarande hänseende skulle kunna ordnas, utan att man uppförde dylika förvaringslokaler.

Jag tror emellertid, att det är ganska starka skäl, som tala för, att man på föreslaget sätt söker bereda lämpliga förvaringslokaler för den avsevärda myckenhet av förnödenheter varav hospitalen ha behov. Deras källrar äro i allmänhet så inrättade, att de icke lämpa sig för förvaring av större kvantiteter särskilt av varor, som lätt kunna tagas in och förvaras i större myckenhet. De föreslagna magasinsbyggnaderna äro avsedda till förvaring av huvudsakligen sådana proviantartiklar, som icke i större mån äro utsatta för försämring eller förstöring såsom gryner av olika slag, sill, torkad fisk, kaffe, socker, chocklad, sirup, torkade grönsaker och frukt, örter och bönor o. d. Vidare äro magasinerna behöfliga för förvaring av produkter från hospitalens trädgårdar. Som bekant idka hospitalen trädgårds-

Ang.
magasinsbygg-
nader vid
vissa hospital.
(Forts.)

skötsel i stor utsträckning och tillgodogöra sig för eget behov genom inläggning produkter därifrån såsom rabarber, frukt och bär och genom intorkning grönsaker. Slutligen äro dessa magasin avsedda för förvaring av tvättmedel, såpa, soda, tvål o. d.

Åtgången av de varor, som det här är fråga om, är också ganska betydlig i de hospital som nu närmast äro ifrågasatta att förse med dylika magasinbyggnader. Enligt uppgifter som jag erhållit från medicinalstyrelsen är åtgången per år av gryner och torkad fisk vid dessa hospital ungefär följande: gryner; Kristinehamns hospital 22,000 kg., Sätters hospital 25,000 kg.; sill och torkad fisk; Kristinehamns hospital 16,800 kg., Sätters hospital 18,000 kg.

Det hittills tillämpade leveranssättet med rekvisition omfattande väsentligen endast dagsbehovet har ansetts medföra en del olägenheter. De stora hushållen vid hospitalen torde i likhet med varje hushåll vara i behov av skafferilokaler, som äro tillräckliga i förhållande till antalet utspisade. Och systemet medför därför, som det hittills tillämpats, att som aspiranter till leveranser endast kunna uppträda sådana affärsmän, som ha sin verksamhet i närheten av hospitalen. Andra kunna icke anordna dessa dagliga leveranser till hospitalens kök, och en del större affärsmän, som icke ha sin verksamhet invid hospitalen, äro således till väsentlig del uteslagna från att kunna uppträda som aspiranter till leveranser. Hospitalen äro därför i ganska hög grad hänvisade till att anlita mellanhänder, som givetvis också måste beräkna sin avance på affären. Leveranserna bliva uppdelade på småpartier, vilket givetvis fördyrar varorna, i stället för att ske i större partier, vagnslastvis. Varje leverantör måste vidtaga åtgärder för transport av varorna från sina i närliggande stad liggande upplagsplatser till hospitalen i fråga. Avstånden till närmaste stad beträffande nu ifrågavarande hospital äro cirka 2 å 3 km., så att transporten i ett flertal fall måste ske per hjuldon.

Jag har därför trott för min del, när jag förordat medicinalstyrelsens förslag i detta avseende att det skulle vara till verklig besparing och gagn, om man nu uppförde magasinbyggnader vid ett par av de större hospitalen till en början.

Då det här icke heller är fråga om några så synnerligen stora belopp och då därför icke heller de nuvarande dyra byggnadskostnaderna kunna i detta fall spela någon så stor roll så förefaller det mig, som om det vore önskvärt, om kammaren ville biträda den reservation, som avgivits mot utskottets hemställan i denna punkt och som innebär anslutning i det väsentliga till Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Härpå yttrade:

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Då jag vid denna punkt har avgivit en blank reservation, så har jag därmed huvudsakligen avsett att vända mig mot den motivering, utskottet förbragt för sitt avslagsyrkande, i vad densamma innehåller det utta-

lande, att vederbörande borde återgå till det gamla leveranssystemet med successiva leveranser. Herr civilministern har här redogjort för, huru detta system verkar, och jag skall därför icke ingå något närmare på den saken. Men efter det anförande, som här hållits av herr civilministern, finner jag mig böra yrka på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, dock med den ändring, att det belopp, som Kungl. Maj:t här begär, må nedsättas till 145,400 kronor, i enlighet med den kostnadsberäkning, som arkitekten Westman på anmodan av medicinalstyrelsen i detta hänseende uppgjort. Denna kostnadsberäkning är verkställd så sent som i höstas, och följaktligen bör han då även ha räknat med de högre byggnadskostnader, som ha inträtt på grund av kristiden. Men allteftersom kristiden lättar, bör det ju bliva möjligt att nedbringa byggnadskostnaderna. Därför anser jag för min del, att det mycket väl bör kunna gå för sig att uppföra dessa magasinbyggnader för den av honom beräknade summan.

Aug.
magasinsbygg-
nader vid
vissa hospital.
(Forts.)

Jag vill till alla delar understryka, vad herr civilministern här sagt därom, att dessa hospital äro så belägna, att det är synnerligen svårt att få leveranser verkställda från omkringliggande platser. Jag känner nu för min del särskilt till förhållandena vid hospitalet i Säter. Det är ju ett mycket litet samhälle, som ligger i närheten av nämnda hospital, och det kan ifrågasättas, huruvida det finnes några leveranskraftiga firmor just på den platsen. Därför blir det nödvändigt för vederbörande att skaffa leverantörer från längre bort liggande håll, och då bliva givetvis med leveranser i små partier frakterna dyra och leveranserna för övrigt förenade med en hel del andra olägenheter. Som vederbörande inrättat sig under kristiden, synes det mig, att man borde låta dem fortsätta på samma sätt, som det, man nu tillämpar, alldenstund det visat sig, att det lämnat ett gott ekonomiskt resultat i jämförelse med det föregående systemet.

Jag finner därför alla skäl tala för att bevilja detta anslag, så att nu ifrågavarande magasinbyggnader må kunna uppföras.

Utskottet pekar på, att man skulle kunna vänta, tills kostnaderna i någon mån nedbringats. Men det är ju lika sannolikt, att byggnadskostnaderna icke komma att falla i någon avsevärd mån. På det sättet skulle dessa hospital bliva utan magasinbyggnader under en följd av år framåt, och det bör väl dock anses vara synnerligen oklokt och olämpligt, om så blir fallet.

På grund av vad jag anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att anslagsbeloppet sättes till 145,400 kronor i stället för av Kungl. Maj:t begärda 168,000 kronor.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Inom utskottet har man åtminstone på ett eller annat håll ställt sig ovillig mot det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. En och annan ledamot har ansett det vara en bestämd fördel för hospitalens proviantering att ha långa kontrakt med leverantörer, som leverera varor successivt. Därigenom slipper man lagringskostnader och ränta på kapital, och

Ang.
magasinsbygg-
nader vid
 dessa hospital.
(Forts.)

man slipper löpa de risker, som äro förenade med längre lagring. Statsutskottet i sin helhet har ju icke ställt sig så ovilligt mot det nu framlagda förslaget. Utskottet säger tvärtom, att det vill icke bestrida, att det sätt, Kungl. Maj:t i detta fall föreslår, också har sina fördelar, och att det måhända kunde vara värt att slå in på den vägen. Men utskottet vill icke göra det för närvarande. Utskottet finner det nämligen icke vara lämpligt att börja bygga så pass dyrbara hus, som dock icke äro absolut nödvändiga, under denna dyrtid, utan anser det vara bättre att uppskjuta en sådan sak ännu någon tid.

Det bör kanske också observeras, att då här föreslås att bygga dylika magasin vid två hospital för en kostnad av 84,000 kronor för varje magasin, så ställes dock i propositionen samtidigt härmed i utsikt, att det bör ordnas likadant på flera ställen. Det är således en ganska vittutseende affär som det här gäller. Det är fråga om dylika magasin vid fem hospital, och det är nära halva miljonen, som det ställes i utsikt, att man för detta ändamål måste disponera.

Trots vad herr civilministern anförde angående källrarna på dessa hospital, får jag också uttala min förvåning över, att det icke skulle vara möjligt att på dessa kolossala anläggningar med den stora mängden av hus, större och mindre byggnader, icke skall finnas möjlighet att åstadkomma lagringsutrymmen i källrar och vindar för sådana varor, som lämpligen kunna lagras på det viset. Om man tänkte på den saken, när man bygger hospitalen, så tror jag den saken bleve lätt och billigt rangerad.

Men, som sagt, särskilt med hänsyn till att tiden är olämplig för närvarande att giva sig in på en byggnadsverksamhet av denna art, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Kjellberg: Herr talman! På de skäl, som anförts av departementschefen, och likaledes på de skäl, som anförts av herr Jansson i Falun, skall jag för min del be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med ändring av anslagsbeloppet, som herr Jansson i Falun föreslagit, eller dess nedsättning till 145,400 kronor. Mig synes, att de skäl, som anförts från statsrådsbänken och i den kungl. propositionen, äro så vägande för bifall till detta herr Janssons förslag, att jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra ett par ord.

Det framgick av herr statsrådets motivering, liksom också av herr Janssons i Falun, att det skulle vara särskilt stora svårigheter för de här hospitalen att kunna tillgodose sig med förnödenheter genom successiva leveranser. Jag finner det resonemanget icke vara fullt lyckligt just nu med våra rätt så högt utvecklade kommunikationer, med telefoner och järnvägsförbindelser. Jag vill understryka, att bägge dessa platser dock ha möjlighet att anlita dessa kommunikationsmedel i ganska stor utsträckning. Och om det skulle gälla att från hospitalet göra en extra resa till järnvägsstationen för att hämta

en mindre post gods, så lär väl icke det möta några ööverstigliga svårigheter.

Det skäl, som varit starkast talande för utskottets avslagsyrkande här, är emellertid liksom i så många andra fall den fullkomliga osäkerhet i kostnadsberäkningarna, som man är tvungen att konstatera och vilken även framgår av herr Janssons i Falun yrkande om nedsättning av beloppet. Jag skall be att för min del få säga det, att om det icke hade varit på det sättet, så tror jag, att den här frågan hade legat på annat sätt också i utskottet. Men samtligas mening är, att sista satsen här i utskottets motivering, där det talas om att »tidpunkten för påbörjandet av nya byggnadsföretag måste anses särdeles ogynnsam», är det tyngst vägande skälet härvidlag.

Jag vill endast stryka under detta och tillägga, att frågan om nya upphandlingsformer för statens olika institutioner är ju icke heller fullständigt klar ännu. Och det kan också vara ett ytterligare litet skäl till att här vänta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Jansson i Falun under överläggningen framställda yrkandet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 49 och 50.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Sedan *punkten 51*, angående anslag till reningsanläggning för vattenledningsvattnet vid Östersunds hospital nu föredragits, anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! I den förevarande punkten har utskottet ansett, att, för närvarande åtminstone, något anslag icke borde beviljas till den av Kungl. Maj:t ifrågasatta vattenreningsanläggningen vid Östersunds hospital.

Jag skall gärna medgiva, att jag själv, när detta ärende kom in till Kungl. Maj:t, kände mig åtskilligt tveksam, huruvida man skulle för detta ändamål hos innevarande riksdag begära ett anslag av den storlek, som det här var fråga om. Och jag förskaffade mig därför också en del särskilda upplysningar med avseende på, vad man kunde antaga vara orsakerna till den stora sjukligheten vid Östersundshospitalet. Jag blev härvid övertygad om, att man knappast kunde låta förhållandena fortfara sådana, som de hittills varit.

Det har förekommit ett så betydande antal fall av tyfoidfeber, att till undanröjande av orsakerna till dessa särskilda åtgärder syntes nödvändiga att vidtaga. Tyfoidfeber epidemien började i november 1915, då en sjuksköterska insjuknade, och det har sedan dess tills nu i april förekommit inalles 141 fall, därav hos patienter 77, sjukvårdspersonal 48, ekonomipersonal 10 och betjäningens familjer 6. Och

Ang.
magasinsbygg-
nader vid
vissa hospital.
(Forts.)

Ang. renings-
anläggning för
vattenled-
ningsvattnet
vid Östersunds
hospital.

Ang. renings-
anläggning för
vattenled-
ningsvattnet
vid Östersunds
hospital.
(Forts.)

det har varit 7 dödsfall, alla bland patienter. Endast under kortare tider ha å hospitalet icke förekommit några fall, utan enstaka sådana hava alltjämt uppträtt. Största anhopningen har varit vid sjukdomens första början i november 1915, då sjukdomsfallens antal genast sprang upp till 14, samt under februari och mars i fjol, då sjukdomsfallens antal var uppe i 40. Det har visat sig vid de undersökningar, som gjorts — såväl kliniska som serologiska — att sjukdomen har karaktär av dels tyfus och dels paratyfus och att den senare varit rätt elakartad, ehuru intet dödsfall däri inträffat, utan alla de avlidna voro angripna av tyfus.

Nu är det utskottets förmenande, att man kan anse, att den ohälsa, som rätt vid hospitalet, berott på, att under större delen av hospitalsbyggnaderna i åratall stått samlat stillastående vatten, vilket t. o. m. trängtt upp genom väggar och golv i sammanbindningsgångarna och även inom byggnaderna, och att häri kan ligga en förklaringsgrund till de sjukdomsfall, som förekommit. Emellertid upplyses det från medicinalstyrelsen alldeles bestämt, att enligt dess uppfattning det är omöjligt att anse, att sådana sjukdomsfall, varom här är fråga, kunna vara beroende på, att väggarna i lokalerna varit fuktiga och luften rå och ohälsosam i övrigt. Det sägs, att vetenskapen är alldeles på det klara med, att epidemierna av tyfus och paratyfus uppkomma genom infektion av smittoämne, som införes genom näringskanalen och icke kunna vara framkallade av att en och annan paviljong på grund av otillräcklig dränering varit angripen av fukt i sin bottenvåning, där för övrigt inga lokaler för längre tids bruk äro förlagda, utan endast matsalar och förbindelselägenheter. Det är dessutom icke större delen av hospitalet, som varit utsatt för fukt, beroende på otillräcklig dränering, utan detta gäller huvudsakligen endast två av anstaltens till ett 20-tal uppgående byggnader, under det att, på sätt rapporterna från hospitalet utvisa, de epidemiska sjukdomsfallen icke varit begränsade till dessa avdelningar och över huvud taget icke till någon särskild avdelning, utan förekommit spridda å olika avdelningar, på såväl mans- och kvinnosidan, och även uppträtt inom familjer bland såväl sjukvårds- som ekonomipersonalen.

Man har därför ansett, att sjukdomarna orsakats av dricksvattnet och att således enda möjligheten att komma till tillfredsställande hälsoförhållanden är att vidtaga åtgärder, varigenom föroreningarna av vattnet kunna förebyggas.

Ett ytterligare skäl för antagandet, att det är vattnet, som är smittoförande, finner man däri, att det är bekant, att i Hornsbergs municipalsamhälle, som sedan december 1916 erhåller vatten från hospitalets ledningsnät, förekommit enstaka och icke så få fall av tyfoidfeber, varjämte man anser, att åtskilliga lindrigare fall icke blivit anmälda. Man måste alltså räkna med ett orsakssammanhang mellan dessa sjukdomsfall och användandet av vattnet från hospitalets vattenledning. Däremot har det uppgivits av personer, som länge vistats på orten, att det förut icke någonsin vid Hornsberg uppträtt några fall av tyfoidfeber, utan först sedan man började använda vatten från hospitalet. Det är på dessa skäl Kungl. Maj:t icke velat taga på sitt

ansvar att lämna förhållandena såsom de äro vid hospitalet, utan har Kungl. Maj:t föreslagit vidtagande av här förevarande reningsanläggningar för vattenfiltrering. Jag hoppas att dessa synpunkter skola av kammaren beaktas.

Ang. reningsanläggning för vattenledningsvattnet vid Östersunds hospital.

(Forts.)

Herr Nilsson i Kabbarp: Det är naturligtvis en ofantligt viktig sak att bilda sig en bestämd uppfattning i denna fråga. Jag vill emellertid ha sagt ifrån, att jag icke hade tillfälle att vara närvarande på avdelningen, när detta betänkande med dess motivering justerades, och jag får tillkännagiva, att jag är icke alldeles belåten med det sätt, varpå utskottet har motiverat sin hemställan om avslag. Jag vill således icke stå för motiveringen i ett och allt, men yrkandet om avslag har jag i varje fall biträtt, och jag skall be att även här få yrka bifall till utskottets förslag.

Anledningen till, att statsutskottet här vågat sig på att yrka avslag, är naturligtvis den, att man icke kunnat konstatera, att det vatten, som användes vid hospitalet, är förorenat eller skadligt på något sätt. Tvärtom ha de bakteriologiska undersökningar, som gjorts, visat, att vattnet är rent och gott och oskadligt. Följaktligen kunna sjukdomsfallen ha berott på något annat än vattnet. När vi ha avstyrkt denna proposition, så är det naturligtvis i den avsikten, att vederbörande måtte i fortsättningen verkställa nya bakteriologiska undersökningar för uttrönande av sjukdomsanledningen, så att man om möjligt kan komma de verkliga anledningarna på spåren. Da hospitalet förlades till denna plats i stället för att förläggas till Västerbotten, berodde det ju väsentligen därpå, att det förespeglades, att här på Frösön hade man rent och gott vatten gratis, och när man därtill lägger de förklaringar man fått från ortsrepresentanterna, att vattnet i sjön måste på grund av ström och andra förhållanden vara rent och bra, så vill man icke gärna gripa sig an med en så dyrbar sak som denna utan verkligt tvingande skäl.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lubeck: Jag vill endast understryka vad departementschefen nyss yttrade, att här utan tvivel föreligger en oriktig motivering. Det kan icke vara möjligt, att de tyfusepidemier och andra epidemier, som uppträtt i hospitalet, kunnat bero på stillastående vatten i grunden, utan utskottet har nog tillgripit denna förklaring, därför att något skulle anföras, när man gick på uppskovsyrkande i detta fall. En förklaring, som möjligen kunde ligga närmare till hands, skulle väl vara, att det vatten, som står omkring byggnaderna, kan av misstag ha kommit att användas för förbrukningsändamål, i fall det finnes några gamla brunnar, men att söka ett sammanhang mellan epidemierna och det stillastående vattnet över huvud taget och den ohälsa, som därav kan uppstå, är säkerligen icke blott ovetenskapligt, utan också alldeles oriktigt. I det skick, vari ärendet nu befinner sig, och då frågan är så pass outredd, skall jag emellertid, herr talman, icke framställa något särskilt yrkande, utan vill inskränka mig till att hemställa, att denna fråga verkligen underkastas en grundli-

Ang. renings-
anläggning för
vattenled-
ningsvattnet
vid Östersunds
hospital.
(Forts.)

gare undersökning och att frågan till nästa år — ty längre bör man icke dröja — ånyo kommer under riksdagens prövning.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Om jag vetat vad den siste talar-
ren skulle komma till för slutyrkande, så hade jag kanske icke begärt
ordet. Jag kunde emellertid icke gissa mig till det av början på hans
anförande. Då jag i alla fall har fått ordet, skall jag be att få säga,
att enligt avdelningens mening inom utskottet är det sällan, som man
sett så lama anföranden från de medicinska myndigheterna som i
denna fråga. Jag skall blott taga ett enda exempel. På tal om de
paratyfusedidemier, som förekommit, yttrar överläkaren Magnusson
på ett ställe, att visserligen kunde det icke bestämt påstås, att vattnet
vore skulden till dessa epidemier, men omöjligt vore det icke. Det
är blott ett enda litet prov som visar, med vilken försiktighet man an-
sett sig böra gå fram. Det förvånar mig, att herr Lübeck i motsats
till herr Nilsson i Kabbarp vågar så pass bestämt taga position för
och emot i denna fråga. Jag tror, att då man här så vaga utta-
landen att stödja sig på, bör man vara försiktig med att påstå, att det
är den ena eller andra förklaringsgrunden som är den absolut rik-
tiga. I varje fall måste enligt min mening utskottet dock anses stå
på den tämligen säkra sidan, då det ju är så, att när hospitalet bygg-
des, förklarade man, som det också står i utskottets motivering, att det
kunde erhållas dricks- och hushållsvatten av förträfflig beskaffenhet
i obegränsad mängd. Det var sakkunniga, som sade detta, och de sak-
kunniga, som nu verkställt undersökning, hava icke kunnat säga an-
nat än att det är praktiskt taget rent vatten, som finnes där.

Sedan kommer man till det andra skälet, som herr Nilsson i
Kabbarp här anförde, nämligen att man gör klokt i att ytterligare
undersöka saken, då det ju *kan* hända, att de vattensamlingar, som
finnas i grunden, hava större del i tyfusepidemierna än dricksvattnet,
som efter vad vi väl äro överens om är så pass rent, som det kan
vara.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L ü b e c k: Med anledning av herr Andersons i Råstock
anförande vill jag säga, att ett ofiltrerat vatten har man alltid anled-
ning att misstänka. Jag tror, att en undersökning skulle visa, att de
anstalter av hithörande slag, som icke för närvarande ha filtrerat vat-
ten, äro ganska lätt räknade. Jag hoppas åtminstone, att de icke äro
alltför många. Vattenledningsvattnet hör till de saker, som liksom
Cesars hustru icke få misstänkas, men det finns alltid anledning till
misstanke, när ytvatten icke är filtrerat. Vilka som varit sakkunniga
i denna fråga, när hospitalet på sin tid byggdes, känner jag icke, och
det imponerar i varje fall icke nu på mig. Jag vidhåller min mening,
att ett ytvatten må vara till synes aldrig så rent, så kan det dock
giva anledning till infektionssjukdomar.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Blott ett par ord! Jag vill
nämligen med anledning av herr Lübecks anförande endast fram-

hålla, hurusom det icke var fråga om att vattnet *till synes* var rent. utan fackmännen här hava kommit till det resultatet, att detta är ett praktiskt taget rent vatten.

Ang. renings-
anläggning för
vattenled-
ningsvattnet
vid Östersunds
hospital.
(Forts.)

Herr Kjellberg: Herr talman! Denna fråga är verkligen så allvarlig, att jag icke kan låta debatten avslutas, utan att säga några ord. Låt vara, att här icke föreligger en så bindande utredning, att det kan bestämt pekats på, var orsaken ligger till dessa epidemier, dessa fall av tyfus och paratyfus, som dock hava förekommit till ett antal av inemot 150 sedan november 1915, och låt vara, att det bland de sakkunniga kan finnas olika meningar om orsaken till dessa fall — vi ha ju numera i fråga om tyfus och paratyfus dessa bacillbärare, som mången gång kunna vara svåra att utesluta — men då man på en statens sjukvårdsanstalt som denna har haft flera upprepade fall i stort antal, så är det tydligt, att här måste något göras. Om den framlagda bevisföringen icke är så klar, att man endast på den grund kan yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, så måste man i alla fall uttala den varma förhoppningen, att undersökningarna må fortsättas, så att det till nästa års riksdag föreligger en klar och tydlig utredning av frågan från de medicinska och hygieniska sakkunnigas sida.

Jag tycker, att riksdagen icke kan stå till svars med att utan vidare lämna denna fråga åt sitt öde. Frågan om grundvattnet kan icke spela någon roll här, såsom också de medicinska sakkunniga påpeka, utan frågan gäller, hur dessa smittoämnen komma in i människornas tarmkanaler, och således har man härvidlag icke något annat att gissa på, än att det är dricksvattnet, som, även om man icke är säker på det, dock är misstänkt. Det har också visat sig, att i Hornsberg, en liten plats i hospitalets närhet, förekommit fall av tyfoidfeber, sedan man tagit vatten från hospitalet.

Det är alldeles tydligt, att här föreligger en mycket allvarlig fråga, men på grund av sakens läge anser jag mig icke nu böra yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, utan jag skall instämma med herr Lübeck i en varm vädjan om, att här måtte företagas en noggrann utredning, på det att denna sak må ligga så klar och tydlig till nästa riksdag, att det då icke kan råda skiftande meningar om vad som bör göras.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall icke länge upptaga tiden, men jag vill med avseende på de mycket positiva yttranden, som från ett par talares sida framkommit i fråga om förträffligheten av det nu omhandlade vattnet, fästa uppmärksamheten på, att handlingarna i detta fall dock utvisa, att detta vatten icke är så oomtvistat, som dessa talare velat framhålla. Såsom synes på sid. 176 i propositionen har doktor Sondén sagt, att det är klart, att några misstaknar i avseende å någon som helst förorening icke får vidlåda ett vatten, som utan föregående rening skall användas till dryck eller dylikt. Nu har vid undersökningar, som verkstälts av doktor Sondén och sedermera

Ang. rening-
anläggning för
vattenled-
ningsvattnet
vid Östersunds
hospital.
(Forts.)

även av doktor Huss, ådagalagts, att det ifrågavarande sjövattnet icke varit fritt från plankton, av vilka den grövre till och med avsatt sig å silarna vid vattenintaget i sådan myckenhet, att dessa titt och ofta måst rensas. Doktor Huss säger visserligen, att någon starkare förorening av vattnet icke förekommit, utan att det står det praktiskt rena rätt nära; men relativt riklig mängd av vissa organismer synes dock antyda en svag förorening med kloakvatten eller dylikt. Det är således icke blott de negativa skälen, som man haft att åberopa, när man hänvisat till sannolikheten av, att det är en förorening av vattnet, som förorsakat epidemierna, utan också vad som nu anförts om, att sjövattnet visat antydan till förorening. Vidare förekommer i detta hänseende, att vattnet från Mjällebäcken, som utmynnar ungefär 300 meter nedanför intagningsbrunnen, ansetts vara av beskaffenhet att kunna i någon mån bidraga till föroreningen, och slutligen att den stora myckenhet av hästspilling, varmed de mycket anlitade vintervägarna över isen mot vårsidan varit betäckta, även kunnat bidraga härtill. Det är således åtskilliga skäl, som tala för, att man kan misstänka, att sjukdomen verkligen härleder sig från vattnet, och då de skäl, som utskottet anført för, att den skulle härleda sig från fukten, otvivelaktigt, efter de upplysningar, som de medicinska myndigheterna lämnat, måste anses ogiltiga, så har man knappast annat att falla tillbaka på, än att det är vattenledningsvattnet, som orsakat epidemierna. Ett vatten, som utan rening skall användas till dryck, måste vara fritt från varje misstanke för förorening.

Jag har icke någon förhoppning och icke heller några anspråk på, att kammaren skall biträda Kungl. Maj:ts förevarande förslag i dag, men jag har velat anföra de skäl, som visa, att det i detta fall föreligger goda grunder för det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. Man skall naturligtvis till ett annat år fortsätta med undersökningarna för att komma till ett ändå mera bindande resultat, om det är möjligt. Jag vidhåller emellertid, att det är synnerligen svårt att i detta fall vinna objektivt bindande uttalanden. varifrån en sjukdom av denna art härleder sig. Man kan säga, att från det och det kan den härleda sig, men sedermera finnes det en hel del olika anledningar, som den kan tänkas härleda sig ifrån. Att ett ofiltrerat vatten över huvud taget icke är lämpligt som dryck i en dylik anstalt, torde ligga i öppen dag. Jag hoppas därför, att när frågan återkommer, den skall föreligga i så utrett skick, att riksdagen skall kunna gå med på förslaget. Jag tror i allt fall icke, att man bör uttala sig så positivt, som här gjorts, att det icke kan vara vattenledningsvattnet, som förorsakat epidemierna vid hospitalet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 52—61.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—70.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkterna 71 och 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—76.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos.

Punkten 77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78—86.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88—98.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 99—102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103—109.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 110.

Lades till handlingarna.

Punkterna 111—116.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 117.

Lades till handlingarna.

Punkten 118.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 119 och 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121—123.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

§ 12.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—14.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 21—25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 8 A. angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—5.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 6, angående höjning av riksarkivets anslag till amanuenser m. m.

*Ang. höjning
av riksarkivets
anslag till
amanuenser
m. m.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 5 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att höja det å riksarkivets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning och flitpenningar, nu 11,750 kronor, med 5,850 kronor till 17,600 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Clason* inom första kammaren väckt motion, nr 2, däri hemställt, att riksdagen ville höja det å riksarkivets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning och flitpenningar, nu 11,750 kronor, med 8,650 kronor till 20,400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av herr *Clasons* ovanberörda motion, måtte

a) höja det å riksarkivets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning och flitpenningar, nu 11,750 kronor, med 5,850 kronor till 17,600 kronor; och

b) till förstärkning av nyssnämnda anslag bevilja på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst, 1,500 kronor.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Olofsson*, *Bengtsson* i Norup, *Hansson* i Stockholm och *Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å herr *Clasons* ovanberörda motion, i vad den skillde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte höja det å riksarkivets ordinarie stat uppförda anslaget till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning och flitpenningar, nu 11,750 kronor, med 5,850 kronor till 17,600 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Ang. höjning
av riksarkivets
anslag till
amanuenser
m. m.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! När från riksarkivariens sida gjorts framställning om höjning av anslaget till amanuenser vid riksarkivet m. m., har Kungl. Maj:t i detta fall funnit, att icke tillräckliga skäl varit framförda från ämbetsverkets sida, för att han skulle kunna bifall kravet i den utsträckning som ansetts önskligt. På grund av den utredning, som förelåg, har emellertid departementschefen gått tillmötes ett gott stycke. Då nu riksarkivarien i alla fall som riksdagsman framburit en motion i första kammaren med begäran om höjning av vad Kungl. Maj:t föreslagit, så har jag för min del funnit, att denna princip icke bör uppmuntras, utan i stället stävjas. Jag anser, att, då ämbetsverken äro i tillfälle att i tid framlägga sina förslag till Kungl. Maj:t, skola de också se efter att den utredning, de prestera, är tillfredsställande. I den motion, som nu föreligger, kan jag icke finna, att utredningen är tillräckligt bärande, för att man skall gå med på ett förhöjt anslag. Jag har därför ansett, att man bör yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på utskottets, som ju är litet högre.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Waldén: Herr talman! Då jag i utskottet har anslutit mig till det förslag, som här föreligger, nämligen att på extra stat anslå 1,500 kronor till förstärkning av ifrågvaarande anslag och därigenom göra det möjligt för riksarkivets amanuenser att kunna tjänstgöra, åtminstone en eller annan av dem, någon längre tid, anser jag mig också här böra yrka bifall till denna framställning.

Ursprungligen gällde det ett större anslag, som begärdes i den av herr Clason väckta motionen, och som gick ut på att öka amanuensernas arvoden över huvud taget med 400 kronor, så hela ökningen skulle gälla 2,400 kronor. Emellertid ansåg utskottet och avdelningens majoritet, att den icke kunde gå tillmötes hela det krav, som framställdes ifrån motionären, men utskottet hade med detta avprutade anslag i någon mån velat tillmötesgå det.

Det kan icke förnekas, att det behövs förstärkning av arbetskrafterna i riksarkivet. Arbetsbördan växer där, och det uppstår allt större och större anspråk på att tillmötesgå allmänheten, den allmänhet, som besöker riksarkivet för att där göra studier. Ett ökat anslag skulle sålunda möjliggöra för dessa att få ett bättre utbyte av sina studier. Härför behövs det som sagt arbetskraft, och då har utskottet ansett det vara nödvändigt, att man också i någon mån tillmötesgick detta riksarkivariens krav på förstärkning av arbetskrafterna.

Det är klart, att det fordras närmare utredning beträffande organisationen av dessa arbetskrafter och utskottet har också uttalat sig för att en sådan utredning skall komma in och möjliggöra en ytterligare utökning av anslaget, så att man får tillräckliga arbetskrafter

Jag har funnit, att det varit goda skäl, som talat för att man i någon mån tillmötesgick motionärens önskan och framställning, och

därför har jag som sagt ställt mig på denna ståndpunkt att bevilja på extra stat ett anslag av 1,500 kronor.

Herr talman, jag yrkar bifall till denna utskottets hemställan.

*Ang. höjning
av riksarkivets
anslag till
amanuenser
m. m.
(Forts.)*

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har jag i denna fråga anslutit mig till den vid denna punkt fogade reservationen. Liksom den siste ärade talaren blev jag visserligen övertygad om att det kan behövas större anslag till amanuenser i riksarkivet än fallet är för närvarande. Kungl. Maj:t har ju föreslagit en mindre ökning, men den utredning, som förelåg då Kungl. Maj:t hade att intaga ståndpunkt, var icke sådan, att den kunde motivera att gå längre än vad Kungl. Maj:t har gjort. Huruvida på grundvalen av den fullständigare utredning, som motionären förebragt, en sådan utökning bör komma till stånd och i vilken utsträckning, är icke klart, och häri ligger också anledningen till, att ej heller utskottet kunnat tillmötesgå motionären mer än till en mycket liten del. Enligt min uppfattning kan man icke på den av utskottet beträdda vägen avhjälpa bristerna, detta bör i stället ske efter avvaktan av en fullständig utredning i ärendet. Intill dess att denna utrednings resultat föreligger, hade det enligt min mening varit klokt att, på sätt vi reserveranter här hava påyrkat, ställa sig avvaktande. Det är sålunda icke på något sätt någon avoghet mot riksarkivet eller något underkännande av de insatser, som därifrån göras, som ha betingat min anslutning till reservationen, utan det är uteslutande den principiella uppfattningen, att inför den bristfälliga utredning, som föreligger, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att framkomma med de förslag, som i ärendet kunna vara ägnade att bringa ordning och reda.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få instämma i herr Bengtssons i Norup yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 7—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 30*, angående förhöjda arvoden till assistenterna vid naturhistoriska riksmuseet. Därvid yttrade

*Ang. förhöjda
arvoden till
assistenterna
vid natur-
historiska
riksmuseet.*

Herr Björck: Utskottet har, såsom kammaren behagade finna, här uttalat sig rörande den motion, som jag jämte en annan ledamot av kammaren väckt i förevarande ärende. Det uttalande, utskottet gjort, går visserligen i avstyrkande riktning, men utskottet har dock i det väsentliga ställt sig välvilligt gent emot det krav, som i motionen framförts, nämligen att assistenterna vid naturhisto-

Ang. förhöjda
arvoden till
assistenterna
vid natur-
historiska
riksmuseet.

(Forts.)

riska riksmuseet, böra komma på ordinarie stat. Det är uteslutande respekten inför den treenighet, som utgöres av vetenskapsakademien, löneregleringskommittén och Kungl. Maj:t, som gjort, att utskottet ansett de krav, som av ett par enskilda motionärer rests, böra ställas i skymundan. Emellertid ber jag att få särskilt understryka, att utskottet funnit sig böra slå fast, att utskottet delar de synpunkter, som av motionärerna framlagts i frågan — synpunkter, som tydligen föresvävat även Kungl. Maj:t och löneregleringskommittén, fastän man i det ögonblicket icke velat gå in på den väg, som av motionärerna påyrkats. I realiteten är emellertid riksmuseum, efter vad jag har anledning tro, ett av de få statsmuséer i Europa, som icke till sitt förfogande ha en fast biträdande tjänstemannapersonal. Det är givetvis endast en tidsfråga, när detta krav kommer att framställas med så stor styrka, att det blir nödvändigt att vidtaga de åtgärder, som av oss ansetts böra vidtagas redan i samband med löneregleringen. Utskottet använder sådana uttryck som »snart nog» och »nära framtid» såsom tidsbestämningar, då det gäller detta kravs förverkligande. Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att detta »snart nog» i utskottets avstyrkande utlåtande skall kunna föranleda departementschefen att redan till nästa riksdag framlägga förslag om dessa assistenters uppförande på ordinarie stat. Och ett ytterligare skäl för en sådan ståndpunkt har ju departementschefen i vad utskottet ett par punkter längre fram går att yttra, då det gäller att avstyrka Kungl. Maj:ts förslag rörande de kvinnliga biträdenas uppflyttande i en högre lönegrad. Det är med hänsyn till de göromål, som föreligga, alldeles faktiskt, att de borde ha kunnat komma i åtnjutande av en sådan uppflyttning, men sambandet mellan dessa kvinnliga biträdens verksamhet och den eventuella utsträckningen av den fasta biträdande vetenskapliga personalen gör, att utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning i denna del.

Då nu, som sagt, även denna fråga väntar på sin lösning och en sådan icke bör dröja alltför länge, med hänsyn särskilt till dessa kvinnliga biträden, skulle jag vilja rikta en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t att omedelbart gå i författning om den av utskottet förutsatta utredning, vilken säkerligen kommer att resultera i, att de i motionen framställda krav komma att vinna understöd även hos Kungl. Maj:t.

Jag har icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31—45.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkterna 46 och 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—63.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—75.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 77*, angående anslag till lärarbiträde i ryska vid universitetet i Uppsala, yttrade:

*Ang. lärar-
biträde i ryska
vid universitet
i Uppsala.*

Herr Kant: Såsom synes av föreliggande utlåtande, har utskottet i förevarande punkt avstyrkt en av mig jämte flera medlemmar av denna kammare väckt motion. Utskottet har dock uttalat sig så välvilligt om själva saken, att man torde vara berättigad att uttala den förhoppningen, att, om förslaget ett annat år skulle återkomma i form av en kungl. proposition, detsamma skulle av utskottet enhälligt tillstyrkas. Ehuru frågan sålunda kan sägas hava fallit framåt, kan jag dock icke annat än beklaga, att den gjorda framställningen icke redan i år vinner riksdagens bifall, då vi i Uppsala för närvarande ha en person, som skulle vara synnerligen väl skickad att fullgöra ifrågavarande uppdrag, och det måhända icke är visst, att samma utmärkta kraft ett annat år står till förfogande.

Jag har emellertid, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr Björck: Den siste ärade talaren gjorde visserligen icke något yrkande, men han tillät sig dock ett beklagande, att denna fråga icke kom att avgöras vid denna riksdag. Då får jag för min del ge uttryck åt den uppfattningen, som delades av alla på avdelningen — i utskottet var det icke någon debatt på denna punkt — att det skulle varit oklokt och olyckligt att gå till beslut i detta ärendet på den bristfälliga utredning, som av motionärerna framlagts. och

*Ang. lärar-
biträde i ryska
vid universite-
tet i Uppsala.
(Forts.)*

detta vid en tidpunkt, då motsvarande professur är vakant och väntar att bli besatt med ordinarie innehavare, och då vidare ingen utredning finnes om, att denna lektorsbefattning verkligen behövs i ryska språket. Under sådana förhållanden får jag verkligen säga, att utskottet haft synnerligen goda skäl för sin avstyrkande ståndpunkt till den väckta motionen, och hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 78—97.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—103.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 104.

Lades till handlingarna.

Punkterna 105—110.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 111—113.

Lades till handlingarna.

Punkterna 114—133.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 134 och 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151—153.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—158.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkterna 160—167.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos.

Punkten 168.

Lades till handlingarna.

Punkterna 169—176.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkten 178.

Utskottets hemställan biföllos.

Sedan *punkten 179*, angående anslag till utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi, härefter föredragits, yttrade

Ang. utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi.

Herr K a n t: Herr talman, mina herrar! I samband med förevarande, av mig väckta motion har utskottet förehaft till handläggning två andra av mig jämte andra ledamöter av riksdagen väckta motioner. Alla dessa motioner hava blivit föremål för en mycket välvillig behandling från utskottets sida, för vilken jag ber att få betyga utskottet min synnerliga tacksamhet. Två av dessa motioner hava av utskottet enhälligt tillstyrkts i sin helhet, den tredje har utskottet tillstyrkt delvis, och beträffande den del av den tredje motionen,

Ang. utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi.
(Forts.)

varom här egentligen är fråga, så uttalar utskottet på sidan 117 i betänkandet, att den av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet bebådade utredning, som synes för närvarande utgöra hinder för bifall till denna del av motionen, »torde kunna verkställas inom skolöverstyrelsen och ej behöva göras vidlyftigare, än att den kan föreligga så tidigt, att en därpå grundad kungl. proposition om erforderligt statsanslag till ifrågavarande fackskola eventuellt kan föreläggas 1920 års riksdag».

Jag ber, herr talman, att få understryka detta utskottets yttrande och endast uttala den förhoppningen, att den ifrågasatta utredningen måtte igångsättas omedelbart och bedrivas så snabbt, att en proposition i ärendet verkligen må kunna framläggas vid nästa års riksdag.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammarén biföll utskottets hemställan.

Punkterna 180—193.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nya byggnader för folkskoleseminariet i Karlstad.

Punkten 194, angående anslag till nya byggnader för folkskoleseminariet i Karlstad.

I punkten 190 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels godkänna ett av stadsfullmäktige i Karlstad gjort erbjudande att avträda ett å en av arkitekten Bror Almquist uppgjord, såsom Bil. A 2 betecknad kartsbild med blå begränsningslinje utmärkt område av den inom staden belägna egendomen Marieberg med därå uppförda byggnader, med förbindelse tillika att på stadens bekostnad låta framdraga avlopps-, vatten- och gasledning samt gata till området ävensom att iakttaga vissa i ärendet angivna villkor beträffande angränsande områdens bebyggande, mot det att staden i utbyte erhöles den nuvarande, staten tillhöriga seminarietomten med därå befintliga byggnader;

dels ock till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Almquist upprättade ritningar av byggnader för dubbelseminarium i Karlstad bevilja ett anslag av 2,434,500 kronor och därav anvisa på extra stat såsom reservationsanslag ett belopp av 800,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

a) godkänna — — — lika med Kungl. Maj:t — — — byggnader; samt

b) till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Almquist upprättade ritningar av byggnader för dubbelseminarium i Karlstad bevilja ett anslag av 1,800,000 kronor och där-

av anvisa på extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag ett be-
lopp av 600,000 kronor.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Lamm, Wrangel, Willell, Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Nilsson* i Landeryd och *Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Efter den behandling denna fråga fått i första kammaren under förmiddagen i dag, är dess slutliga utgång tämligen given. Då jag emellertid instämt i den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Lamm m. fl., anser jag mig böra säga några ord.

Frågan om uppförandet av ett folkskoleseminarium i Karlstad är icke ny. Det första kostnadsförslaget uppgjordes år 1913. och beräknades då kostnaden till 659,900 kronor. År 1917 höjdes kostnadsberäkningen till 1,765,000 kronor, men med anledning av de stegrade material- och arbetspriser, som av känd anledning inträffat, har nu kostnaden ansetts böra höjas till 2,434,500 kronor.

Nu får man ju medgiva, att det är mycket svårt att bedöma, huruvida prisfallet på byggnadsmateriel och arbetskostnader kan komma att gå snabbare eller saktare. Men så mycket torde man över huvud kunna vara enig om, att vi för närvarande äro uppe i toppnoteringen i avseende på priserna på byggnadsmaterial. Är förhållandet detta, så synes det mig som det skulle behövas mycket starka skäl för att igångsätta ett så pass betydande bygge, som det här ifrågavarande. Det förefaller så mycket egendomligare som riksdagen för några dagar sedan inställt ett redan påbörjat statsbygge därför, att man ansåg kostnaden bliva för hög. Då anslog riksdagen icke mindre än 104,000 kronor för att bevara grundmurarna jämte den del av byggnaden, som redan var uppförd. Det synes mig vara inkonsekvent, om riksdagen på detta sätt beviljar anslag för inställande av ett statsverkets byggnadsföretag och så nära nog samtidigt därmed beslutar sig för att bevilja anslag för *påbörjandet* av ett annat. Jag förstår mig icke på den slags politiken. Jag anser därför, att riksdagen borde vara ytterst betänksam, innan den under dessa förhållanden engagerar sig i nya byggnadsföretag.

Jag vill härmed ingalunda hava sagt, att statsverket skulle inställa alla sina byggnadsföretag. Tvärtom, de som äro i gång böra fortsättas och utan dröjsmål avslutas. Men man bör tänka sig för mer än en gång, innan man, som sagt engagerar sig i nya företag. Därför har det synts oss reservanter önskvärt, att uppskjuta detta byggnadsföretag någon kort tid. Vi erkänna alla liksom utskottets majoritet — och instämma därvid i vad departementschefen sagt — att behovet av ett folkskoleseminarium i Karlstad är ådagalagt, och det kan icke bestridas, att det vore önskvärt, att ett sådant

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

kommer till stånd Detta är nu *en* sak. Men man tycker å andra sidan, att har man kunnat reda sig med ett provisorium under så lång tid, som skett, skulle det icke kunna medföra någon större olägenhet, om detta provisorium kunde fortsätta ännu ett eller högst två år. Ty det är mycket sannolikt att priserna på byggnadsmarknaden efter denna tid så pass nedgått, att ansemliga besparingar för statsverkets räkning skulle kunna göras.

När jag först läste denna punkt i propositionen, var jag också inne på den tanke, som sedan har apterats av utskottet, nämligen att man skulle göra en uppdelning av bygget och t. ex. nu först utlysa entreprenad för själva seminariebyggnaden och uppskjuta bygandet av rektorsbostad och övriga byggnader. Men då denna tanke uttalades inom avdelningen, var det flera ledamöter, som framhöllo, att någon vinst av ett sådant förfarande ingalunda kunde vara att vänta. Min högt ärade vän herr Bengtsson i Norup var en av dem, som ansågo, att ett sådant förfaringsätt ingalunda skulle vara att rekommendera, varför han avstyrkte detta sätt att gå tillväga under för handen varande förhållanden. Då män, som hade erfarenhet på området, gjorde dessa uttalanden, ansåg jag mig icke hava anledning att vidhålla den uppfattning, jag fått mig bibringad, då jag först läste propositionen. Och det är just detta, som gör, att jag tror, att den åtgärd, som utskottet i det avseendet vidtagit, är till föga gagn, liksom jag tror, att de nedprutningar, som utskottet gjort, i själva verket innebära ett slags självbedrägeri. Det kommer att visa sig, att det icke blir de besparingar, som utskottet förutsätter, för så vitt denna byggnad skall påbörjas under nästkommande år. Jag anser det därför vara önskvärt att ett uppskov kommer till stånd.

Nu sedan första kammaren utan votering tagit Kungl. Maj:ts förslag, är det naturligtvis icke stora utsikter för att man i denna kammare skall vinna gehör för reservationen. Men jag tillåter mig likväl, herr talman, att yrka bifall till den av herr Lamm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Rydén*. Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få lämna några upplysningar, som måhända kunna medverka till att häva de betänkligheter, som kunna förefinnas på några håll beträffande denna byggnadsfråga.

Det torde vara denna kammare mycket väl bekant, att det sedan länge råder stor brist på lärare vid folkskolorna. En utredning, som gjordes år 1910, konstaterades en brist på 900, och en utredning, som gjordes ett par år senare, 850. Och även om det sedermera icke gjorts någon ingående utredning, så kan man på grund av folkskoleinspektörernas berättelser och vad i övrigt är känt helt säkert för närvarande anslå bristen på lärare till ett icke obetydligt högre antal än vad som var fallet år 1912. Därför har också riksdagen varit

* Anförandet ojusterat på grund av tal:s sjukdom.

med om att vidtaga åtgärder för lärarebristens avhjälpande, framför allt genom upprättande av nya seminarier eller i allmänhet genom ombildande av enkla seminarier till dubbelseminarier. Åtskilliga seminarier äro redan ombildade, och för närvarande är det tre, som äro under ombildning. Dessa äro seminariet i Karlstad (manligt seminarium), seminariet i Umeå (kvinnligt seminarium), och i och med riksdagens beslut nu blir det även Linköpings seminarium. Det ligger i öppen dag, att vid seminariernas ombildning från enkelseminarier till dubbelseminarier uppstå behov av byggnader.

Ang. nya byggnader för folkskoleseminariet i Karlstad.

Vad särskilt Karlstad beträffar så har där behovet av byggnader förelegat alldeles oavsett denna ombildning till dubbelseminarium. Det förhåller sig nämligen så med Karlstadsseminariet, att det byggdes på 1870-talet, d. v. s. under en tid, när ännu folkskolläraernas utbildning var treårig. Det byggdes alltså till treårigt seminarium vid den tiden, och sedermera har seminariebyggnaden icke undergått någon utvidgning. Nu är seminariet under ombildning till dubbelseminarium. Vid varje hösttermins början ökas antalet klasser, och till år 1921 skall utbildningen vara fullständig. När denna ombildning blivit verkställd behöves det som minimum åtta klassrum för de åtta seminarieklasser, som skola finnas, och sju klassrum till de sju klasserna i den övningsskola, som måste tillhöra seminariet. Därjämte behövas andra utrymmen, såsom samlingssal och gymnastiksal, samt särskilda utrymmen för undervisningen i naturkunskap, geografi och teckning, för överspelning o. s. v. Det är alltså betydande utrymmen, som äro nödvändiga och måste vara färdiga vid denna tid. När seminariet nu har fyra lärosalar i sin bottenvåning som användas för de olika klasserna, och tre lärosalar i andra våningen, förstår envar, att det blir fråga om att förhyra utrymmen, som praktiskt taget äro omöjliga att förhyra i en sådan stad som Karlstad, i fall utvecklingen till dubbelseminarium skall kunna fortgå. Redan detta gör att riksdagen nog är nödsakad att vidtaga byggnadsåtgärder, om man överhuvud skall slippa avbryta den plan, som är uppgjord för seminariets ombildning.

Jag vill tillägga, att dessa byggnader, som jag personligen har sett, äro efter min uppfattning de sämsta som finnas i något av våra gamla seminarier i riket, och byggnadsfrågan är också gammal, ty den väcktes redan 1907. Det är sålunda 12 år som byggnadsfrågan har blivit uppskjuten, och till en del har det ju berott på tidsförhållandena. Nu finnes, såvitt jag förstår, ingen annan möjlighet, om man icke bygger, än att man måste avbryta utbildningen till dubbelseminarium, och då är att märka, att den lärarbrist, som jag talade om, var både 1910 och 1912 för hela riket störst i Värmland. Värmlands och Kronobergs län voro de som hade svårast i detta avseende.

Jag vill också säga med hänsyn till andra byggnadsfrågor, som måste uppkomma, att det har särskilt från norrlandshåll riktats i pressen anmärkningar mot mig, därför att jag skulle hava tillbakasett Norrlands skolintressen här genom att icke föra fram de norrländska seminariefrågorna. När det mött sådant motstånd nu här

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

att taga upp det som är mest pressande, torde de ärade representanterna för Norrland förstå, att det skulle vara omöjligt att taga upp två seminariebyggnadsfrågor under ett år; och då jag måste välja att taga en av dem, måste jag vara rättvis och välja det seminarium, som var sämst tillgodosett, och få detta ombyggt.

Jag skulle vilja säga med anledning av de prutningar, som statsutskottet gjort, att jag för min del icke kommer att göra några invändningar däremot. De innebära att rektorsbostaden för närvarande uppskjutes, och även om det ur många synpunkter i viss mån kan vara olämpligt, så är det en sak, som *kan* uppskjutas, utan att hela lärarfrågan därigenom beredes svårigheter, och därför är jag beredd att tillstyrka att det ordnas på det sättet. Då statsutskottet därjämte har förutsatt en prutning av själva anslaget, vill jag förklara, att det har varit min avsikt från början, alldeles oavsett hur statsutskottet skulle ställa sig till saken. — och det är klart att den ytterligare understrukits genom statsutskottets yttrande, — att göra vad jag kan för att icke denna byggnad skall bli dyrare än som är oundgängligen nödvändigt. Jag skall underkasta ritningarna till seminariet en förnyad granskning för att se, om man kan vidtaga besparingar eller inskränkningar, utan att därmed skada byggnaderna, så att de ej fylla sitt ändamål, och jag skall också göra vad jag kan för att genom entreprenader söka tillgodogöra de kommande eventuellt gynnsammare förhållandena på byggnadsmarknaden. I det avseendet skall jag som sagt göra vad jag kan.

Under sådana förhållanden skulle jag vilja hemställa till kammaren, om icke kammaren skulle vilja bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. I annat fall ser jag mycket stora svårigheter för framtiden icke endast för Värmlands behov av lärarkrafter utan även och icke minst för Norrlands. Blir det uppskov med byggandet i Karlstad, lära även Norrlandsseminarierna komma i ett ogynnsammare läge.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! I anledning av att herr Nilsson i Bonarp som skäl för sitt yrkande åberopade ett av mig i utskottet fällt yttrande, skall jag be att få bemöta honom härutinnan. Yttrandet gick ut på att, om man skall bygga ett stort komplex, som det här är fråga om, så är det otvivelaktigt fördelaktigare, att samme entreprenör får bygga även de smärre byggnaderna, i detta fall rektorsbostad och vaktmästarebostad. Detta därför att dels har han arbetare på platsen och maskinella anordningar och dels smärre timmer, ställningar och byggnadsmaterial, som kunna användas i de smärre byggnaderna, vilka skulle bli för dyra, om man antager en särskild entreprenör för dessa. Men saken ställer sig dock så, att när man läser denna punkt i propositionen och ser vilka enorma summor detta byggnadsföretag går till, har man på de håll, som vi reserveranter företräda, funnit det vara betänkligt att gå med på så stora kostnader, vilka som redan anförts stigit från omkring 6 å 700,000 till nära 2 1/2 miljoner kronor. Nu är det för lekmän ganska svårt att bedöma en så stor byggnad som en seminarie-

byggnad, efter ritningar och förslag, men man kan så mycket närmare gå in i prövning av de smärre byggnaderna, och då har det visat sig, att rektorsbostaden och vaktmästarebostaden i Karlstad skulle, kosta staten i årliga räntor mera än dessa personers löner, d. v. s. staten skulle betala ut i hyreskostnader för dessa personer mera än vad deras löner gå till. Nu har emellertid utskottet uteslutit dessa bostadsbyggen och därmed erkänt att kostnaderna äro för stora. Men jag vill betona, att, om kostnadsberäkningarna för seminariebyggnaderna äro gjorda i samma proportion som för bostäderna, så är det enligt min mening även här för höga krav. Vi komma upp i en årlig hyra efter en normal ränta på fastigheter till c:a 125,000 kronor om året för detta seminarium. Det är helt och hållet av sparsamhetsintresse som reservanterna försökt att få uppskov på ett par år för att invänta att möjligen bättre konjunkturer skulle kunna inträda, vilket redan delvis skett på vissa områden. Jag förstår fullt visst de svårigheter med avseende på lärarebristen som herr statsrådet talade om, och det är inför dessa man blir mycket betänksam, ty då det är brist på lärare för folkskolorna, är riksdagen skyldig att se till att i den mån så kan ske få flera utbildade. Men jag vågar i alla fall betvivla, att byggnaderna ensamma kunna rädda situationen. Det är dock känt, att vid flera seminarier stå platser lediga väntande på elever. Det har varit så under den gångna tiden, men jag tror att det efter hand blir bättre, då löneförhöjningarna bli kända bland ungdomen, och kristiden är överstånden. Därom är svårt att nu göra något uttalande, men i varje fall skulle ett uppskov på kortare tid icke i någon nämnvärd grad göra dessa svårigheter större än de nu äro.

Då emellertid herr statsrådet har ställt sig så välvillig till denna sparsamhetstanke, som vi reservanter gjort oss till tolk för inom utskottet, och utlovat, att både vad ritningarna angår ställa dessa under redan revidering och, på allt sätt se till att detta seminariebygge icke göres dyrare än vad som är absolut nödvändigt, och då därtill också, vad entreprenörer angår, han ämnar inrätta sig så, att de väntade billigare konjunkturerna kunna utnyttjas, så vinnes med detta herr statsrådets tillmötesgående precis detsamma som vi äsyfta. Det är ju icke meningen att denna stora byggnadssumma skall användas redan första eller andra året, utan medel skola ju först utgå till grundläggning, och sedan skola efter hand som byggandet fortskrider förnyade entreprenader utlysas. Då man som sagt genom detta herr statsrådets tillmötesgående vinner samma mål, som vi reservanter avsett, skall jag, herr talman, icke framställa något yrkande på denna punkt.

Herr Waldén: Herr talman! Man kan naturligtvis förstå den tveksamhet och betänksamhet, som gör sig gällande från reservanternas sida, då det är fråga om att anslå en så pass stor summa till en nybyggnad, så mycket mera som det ursprungliga kostnadsförslaget så ofantligt mycket stegrats. Jag förstår denna tveksamhet så mycket lättare som jag själv också hyste en sådan, då jag gick att behandla detta ärende inom utskottet, men härunder blev jag mer och

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

mer övertygad om att det var absolut nödvändigt, att man ställde sig på den ståndpunkten att vara med om att yrka bifall till framställningen, och det av de skäl, som redan framhållits från statsrådsbänken och som därför nu icke närmare behöva upprepas. Jag vill endast ytterligare framhålla den stora lärarbrist, som är rådande i landet, och hur nödvändigt det är att få tillräckligt antal lärare utbildade, om vi skola kunna fullfölja både den normala utvecklingen av vår folkundervisning och dessutom kunna fullfölja den stora reform, som beslöts vid föregående års riksdag, nämligen införande av praktiska ungdomsskolor i vårt land. Vidare får jag erinra om, att riksdagen själv 1917 har begärt en utredning om åtgärder för främjande av folkundervisningen speciellt på landsbygden. Om denna utredning skall kunna lämna till något resultat, och om verkligen folkundervisningen på landsbygden skall kunna förbättras, ja, då behövs i allra första rummet tillräckligt med väl utbildade lärarekrafter. Kan man icke skaffa dessa, så torde en sådan utredning vara tämligen överflödigt och onödig.

Sålunda finnas redan ur denna synpunkt starkt talande skäl för att vi böra söka göra allt vad vi kunna för att seminariernas utveckling skall kunna fullföljas och fortgå utan avbrott. Om nu detta nybyggnadsförslag skulle avslås, ja, då kan jag icke se, att det kan gå på annat sätt med seminariet i Karlstad än att man får inställa de parallellklasser, som påbörjats och indraga detta seminarium såsom dubbelseminarium, och det är tydligt, att detta kommer att inverka på lärareutbildningen under de följande åren.

Nu säger man vidare på reservanternas sida, att ett uppskov på en kortare tid icke kan betyda så mycket. Det har redan framhållits från statsrådsbänken, att ett uppskov komme att föranleda stora svårigheter, men jag vill särskilt understryka, att om man gör detta uppskov, så kan man icke fullfölja de övriga nybyggnader, som planeras under de närmaste åren vid särskilt ett par andra seminarier, och då försenar man ytterligare den lärareutbildning, som är av så vital betydelse för folkundervisningen här i landet.

Nu har ju också utskottet betydligt nedsatt det ursprungligen begärda anslaget från ett belopp av nära 2 1/2 miljoner kronor till 1,800,000 kronor, och jag tror, att även om man går med på uppskov med detta byggnadsanslag, så skall man icke kunna få byggt nämnvärt billigare åtminstone icke under de närmaste åren. Och då kan jag icke finna det vara skäl att uppskjuta detta byggnadsföretag.

Herr Nilsson i Bonarp talade om att man får vara varsam i dessa dyra tider, då det gäller att gå med på nya byggnadsanslag. Detta är riktigt, men jag vill dock erinra om, att om vi icke bevilja detta anslag, så kommer staten i viss mån att bidra till att öka arbetslösheten här i landet, och vi stå inför en tid, då vi icke veta, luru den samma kommer att utveckla sig. Det är icke nog med att själva byggnadsarbetarna bli arbetslösa, om staten inställer byggnadsverksamheten, utan detta kommer naturligtvis att återverka på andra industrier, som stå i samband med byggnadsföretag och som ha att leve-

rera byggnadsmaterial o. s. v. Det är därför som man får vara mycket betänksam, innan man inställer byggnadsverksamheten från statens sida.

Jag tror sålunda, att det är synnerligen starka skäl, som tala för att andra kammaren — då nu första kammaren utan votering redan bifallit utskottets förslag — även bifaller detsamma. Jag hyser den förhoppning, att så måtte ske och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Herr statsrådet började sitt anförande med att framhålla den stora lärarebrist, som råder. Ja, att lärarebrist förefinnes känna vi alla, men det kan sättas i fråga, om man avhjälper den enbart genom att uppföra flera seminariebyggnader. Huvudsaken är väl att, för det första, tillse, att de *nuvarande* seminarierna erhålla fullt upp med elever. Och det är ju allmänt känt att så icke är förhållandet. I landets nio seminarier finnes utrymme för ett betydligt större antal elever än som där för närvarande utbildas. När så är synes det mig som om lärarebristen ingalunda avhjälpes därmed, att man just nu ytterligare bygger ett folkskollärareseminarium. Det är inträdessökande som fattas.

Nu har herr statsrådet erinrat om, att lärarebristen var störst 1910 och 1912, så vitt jag hörde rätt. Jag känner icke närmare till detta. Men jag vill meddela några uppgifter, vilka jag sett i den redogörelse, som blivit utdelad här i kammaren. Om jag studerar den, så finner jag, att antalet inträdessökande vid de nio seminarierna i landet utgjorde under läsåret 1915—1916 648 manliga elever, vid läsårets början 1916—1917 var de inträdessökandes antal 569, d. v. s. detta antal hade på ett år nedgått med icke mindre än 79. Lsåret 1916—1917 är det sista, för vilket siffror finnas tillgängliga. Är det så, att tendensen går i den riktningen, att antalet inträdessökande minskas, då tycker jag, att detta är ett ytterligare skäl till, att man utan synnerligen stora olägenheter kan besluta ett uppskov.

Vad beträffar de besparingar, som man här talat så mycket om och vilka särskilt berörts av herr Bengtsson i Norup, så är det visserligen mycket bra, om man kan spara beträffande rektorsbyggnaden, men det är mycket sannolikt, att seminariebyggnaden är minst lika dyr som rektorsbyggnaden, och då synes det mig vara all anledning, att man tillämpar sparsamhetssynpunkten på själva huvudbyggnaden, ty eljest är det icke så mycket man vinner.

Huru jag än ser saken — från sparsamhetssynpunkt eller från synpunkten att avhjälpa lärarebristen — så uppnår jag icke något genom att antaga det nu föreliggande förslaget, utan det synes mig som om man utan större olägenheter skulle kunna bestämma sig för ett uppskov på ett eller två år. Då skulle sparsamhetssynpunkten kunna tillgodoses, och man skulle desutom bereda möjlighet för de nuvarande seminarierna att få sitt elevantal fulltaligt.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande.

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Rydén: *
Herr talman! Jag ber att med anledning av vad herr Nilsson i Bonarp yttrade angående lärarebristen och tillströmningen till lärarseminarierna få säga några ord.

Det är klart, att det varit två faktorer, som medverkat till att ett tillfälligt sjunkande av antalet inträdessökande till dessa seminarier ägt rum. Den ena, som särskilt återverkade för några år sedan, var det långa uppskov, som inträdde med löneregleringen för folkskolans lärarekår. Det är klart, att så länge denna fråga var olöst, så länge lärarelönerna voro så eländigt små, detta invercade på det sättet, att unga män och unga kvinnor sökte sig in på andra banor. Den andra faktorn, som återspeglas vid alla undervisningsanstalter från universiteten och hela vägen ned, är den dyrtid, som varit, och svårigheten att få inackordering och sådant, som rätt under kristiden. Detta har minskat tillströmningen till universiteten alldeles otroligt inom vissa grenar, och inom våra övriga undervisningsanstalter har en stark nedgång ägt rum på grund av dessa förhållanden. Men det är ju att hoppas, att i detta avseende en förändring skall inträffa.

Ett uppskjutande av seminariebyggnaden skulle omedelbart verka på det sättet, att man icke torde se någon möjlighet att fortsätta utvecklingen av dubbelseminarier, utan denna utveckling skulle brytas av just här, och följaktligen skulle det bliva ett mindre antal lärare som skulle tillkomma än om man kunde fullfölja planen med ett dubbelseminarium. Jag anser mig böra meddela, att jag är betänkt på att vidtaga särskilda åtgärder med hänsyn därtill, att på senare tid en större tillströmning av kvinnliga sökande än manliga har rätt. Jag har för avsikt att redan denna vecka föreslå Kungl. Maj:t att vid ett av rikets seminarier — det som nu skulle ombildas till dubbelseminarium i Luleå — skall på grund av det ringa antalet manliga aspiranter, vilket visade sig sist, då man tenterade för inträde, bildas en dubbelklass, den första klassen, med en manlig och en kvinnlig klass, och det har ifrågasatts, att man skulle göra så på flera ställen, i den man dubbelseminarier bleve föreslagna. Detta skulle ske oberoende av den stora lärarebrist, som lärar uppkomma på grund av att en del äldre lärare i avvaktan på löneregleringen uppskjutit att taga avsked. Dessa komma att taga avsked under de närmaste månaderna i år, och detta kommer att förvärra lärarebristen i den grad, att jag allvarligt måste framhålla faran i att underlåta att göra vad som i detta avseende kan göras.

Jag upprepar min försäkran, att jag skall göra vad jag kan för att det icke skall bliva för dyrt vare sig med hänsyn till utstyrsel eller utrymme eller i andra avseenden, som kunna bero på konjunkturen. Men det är betänkligt att avbryta allt byggande. På åttonde huvudtiteln har begärts anslag till tre byggnadsföretag. Det ena gäller det akademiska sjukhuset i Uppsala. Där är det så oerhört illa ställt, att om herrarna vore i tillfälle att resa dit och se, huru man måste ordna det för de döende människorna på detta sjukhus, så skulle

* Anförandet ojusterat på grund av talis sjukdom.

ni röras i ert innersta. Detta har gjort, att jag icke ansett mig kunna stå till svars med att underlåta att lägga fram detta förslag. Det andra byggnadsanslaget, som finnes upptaget på åttonde huvudtiteln, gäller Sofiastiftelsen för blinda med komplicerat lyte. Om denna anstalt måste upplösas, få dessa de hjälplösaste av alla människor, som finnas i vårt land — blinda och på samma gång sinnessjuka och ofta fallandesjuka eller lidande av andra svåra dylika sjukdomar — föras från anstalten till de olika hemmen i landet. Jag har icke kunnat taga på mitt ansvar att underlåta att lägga fram den saken för riksdagen. Jag tror också att den har utsikt att vinna bifall.

Den tredje anslagsfrågan hålla vi nu på med.

Alla andra byggnadsanslag, och de hava varit många, hava helt avvisats av regeringen. Denna seminariebyggnadsfråga är den mest pressande. Det är verkligen ytterst odrägliga förhållanden, under vilka man arbetar däruppe. Jag har därför icke kunnat taga på mitt ansvar att underlåta att lägga fram spörsmålet.

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman, mina herrar! Jag föranleddes att begära ordet av det anförande, som hölls av herr Bengtsson i Norup, i vilket han som skäl för frånträdande av yrkandet om bifall till sin reservation anförde den upplysning, herr statsrådet lämnade, att han tänkt göra det mesta möjliga för att få entreprenader under nuvarande förhållanden så billiga som möjligt, samt att man skulle gå så tillväga, att man skulle successivt utbjuda de olika delarna av byggnadsföretaget på entreprenad.

Jag tror, att herr statsrådet kommer att uppfylla det löftet, men jag tror knappast att man genom vad han meddelat skall komma att äga rum till fullo kan vinna det man här avser. Det kan väl ifrågasättas, om man inte kan få ett billigare pris på ett sådant byggnadsföretag som detta, ifall arbetet kan på en gång uppdra- gas åt en entreprenör, d. v. s. att de olika delarna vid ett bestämt tillfälle upplåtas åt entreprenören och icke det ena efter det andra. På det sättet kan nämligen entreprenören få bättre överblick över hur mycket han skall få att göra vid byggnadsföretaget och därigenom lämpa priset därefter. För övrigt är det icke möjligt, ifall man vill börja med denna byggnad nästa år, att vänta någon längre tid med utbudandet till entreprenör. Det måste väl göras i år, innan förhållandena på arbetsmarknaden förändrats i någon nämnvärd grad. Till nästa år kan man väl vänta en avsevärd sänkning i prisen. För min del tror jag, att så blir fallet. Skall nu riksdagen fatta beslut i den riktning utskottet här föreslår, tror jag icke man vinner den sänkning i kostnaden, utskottsmajoriteten här tänkt sig, nämligen 434,500 kronor på detta belopp 2,234,000 kronor, som det skulle kosta att få seminariebyggnaden i Karlstad med tillhörande byggnader utförd. Den minskningen skulle utgöra ungefär 20 % på byggnadskostnaden. Det förefaller rätt märkvärdigt, när utskottet i början av sin motivering framhåller, att man vid förfrågan hos sakkunniga personer fått den upplysningen, att det icke vore någon prissänkning att vänta under den närmaste tiden, och

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

sedan säger att man väntar möjlighet att kunna reducera priserna med i det närmaste 20 %. Detta är inkonsekvent. Jag tror för min del, att ifall man skall bygga redan nästa år, så kan man icke påräkna den sänkning i priserna utskottet här tänkt sig, därför att entreprenaden måste bestämmas innan större prisfall skett.

För övrigt vill jag understryka vad herr Nilsson i Bonarp framhöll, att bristen på plats vid en del seminarier icke är så synnerligen stor. Det finnes möjlighet för de nya lärareaspiranterna att komma in i seminarier på andra håll, och jag tror icke att det är nödvändigt att så kraftigt forcera arbetet, som av utskottet ifrågasättes. Under alla förhållanden tror jag icke, att det är stor risk att vänta till nästa år med att fatta beslut i frågan, då man kan se vilken riktning utvecklingen tagit. Då kan man så mycket kraftigare forcera arbetet, om det igångsättes.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Björck: Herr talman! Blott ett par ord! Det har tryckts så mycket från reservanternas sida på att det ur sparsamhetssynpunkten vore en tacknämlig gärning att låta bygget i fråga anstå till ett annat år. Men om man tänker på vad detta i alla fall innebär, nämligen ytterligare uppskjutande av uppförandet av seminariebyggnader i Norrland, som äro lika nödvändiga, måste den eventualiteten avvisas såsom ohållbar.

Vad gäller det här? Vi hava beviljat medel till en ny organisation, beviljat medel till fortsättningsskoleorganisationen och hela detta system av praktiska ungdomsskolor. Men det inser envar att alla dessa åtgärder, som av riksdagen befunnits nödvändiga och önskvärda, stå och falla med tillgången på den levande drivkraften, på lärartillgången. Här är förhållandet nu det, att tusentals svenska barn, icke minst i de nordliga bygderna av vårt land, på grund av lärarebrist ej kunna få den utbildning deras kamrater i södra delarna av landet få. Är det då rimligt att man motsätter sig åtgärder, som äro ägnade att befrämja och påskynda, att *alla* svenska barn skola bli i tillfälle att få *samma* undervisning, *samma* omvårdnad från samhällets sida? Jag vet icke, vilket som är mest ägnat att tillgodose sparsamhetsintresset, att man nu uppskjuter byggandet på ett eller annat år — som det heter: först detta seminarium och sedermera andra seminarier — eller att nu bevilja detta byggnadsanslag för att sedermera kunna tillgodose de norrländska krav, som med stor styrka komma att resas. Jag tror, herr talman, att den, som här gör sig till riddare för den s. k. sparsamhetssynpunkten, företräder en sparsamhet, som i dubbel mening är av det slaget, att den bedrager visheten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Vid prövningen av detta ärende har jag inom utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att det är klokt att bevilja medel till och att nu börja med detta företag.

Jag har vid upprepade tillfällen inom statsutskottet denna vinter varit med om att stoppa och inställa byggnadsföretag eller medverka till att man icke skulle fortsätta med byggnadsföretag, som man redan begynt med, därför att det skulle bli för dyrt. Men jag har den uppfattningen, att här gäller ett så trängande behov, så man får icke underlåta att bygga.

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Jag begärde icke ordet för att säga detta utan närmast i anledning av herr Nilssons i Landeryd anförande. Jag har en gent emot honom avvikande uppfattning. Jag kan icke se annat än att statens byggnadsverksamhet hädanefter, under den närmaste tiden måste inrikta sig på partiella entreprenader. Jag kan icke tänka mig, att det skulle vara lämpligt, att statsverket under dessa konjunkturer bjuder ut företag på generalentreprenader. Vi skola alla komma ihåg, att det är fallande konjunkturer. De höga materialpriser, vi nu ha, måste sjunka ned. Den saken är alldeles klar. Om det kommer att gå saktare eller fortare, därom hava vi icke någon bestämd vetskap. Att under dessa omständigheter bjuda ut större byggnadsföretag på engångsentreprenad måste medföra nackdelar för statsverket. Detta är min bestämda uppfattning, och jag tror, att flertalet av statsutskottets ledamöter också delar densamma.

Det är klart, att detta seminarium kommer att kosta mer än vad det skulle gjort under vanliga förhållanden, men å andra sidan har det med synnerlig styrka framhållits behovet av ökade lärarkrafter vid våra folkskolor. Jag ber därför på det livligaste, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan. Jag kan för min del icke vara försvarad med att hava röstat på annat sätt, och jag tror, att kammaren gör rätt, om den följer utskottet i dess hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Strömberg*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fögade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 194 av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. nya
byggnader för
folkskole-
seminariet
i Karlstad.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 109 ja mot 58 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 195—197.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkterna 198 och 199.

Lades till handlingarna.

Punkterna 200—205.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 206 och 207

Lades till handlingarna.

Punkterna 208 och 209.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 210.

Lades till handlingarna.

Punkten 211.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang.
anordnande
av slöjd i folk-
skola, mindre
folkskola eller
särskild slöjd-
skola.

Härpå föredrogs *punkten 212*, angående anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. Därvid yttrade

Herr Jungnell: Vid förevarande punkt har jag med instämmande av några kammarledamöter motionerat om höjning av minimiavlöningen för slöjdundervisningen från det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, en krona per undervisningstimme till en krona 50 öre, för öfrigt i enlighet med folkskoleöverstyrelsens förslag. Såsom synes av det föreliggande utlåtandet, har utskottet med synnerlig välvilja upptagit denna vår framställning till behandling, och utskottet uttalar, att det till fullo behjärtar de synpunkter, som varit ledande för motionärerna. Utskottet har dock på grund av statsfinansiella skäl icke sett någon möjlighet att höja det föreliggande anslaget så mycket, att vår framställning kunnat i sin hel-

het bifallas, utan har utskottet stannat vid att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna minimiarvodet, en krona per timme, till en krona 20 öre.

Jag har endast velat i detta sammanhang framföra min tack-
samhet och erkänsla mot utskottet för den välvilja utskottet visat
vår framställning, på samma gång som jag beklagar, att statsfinan-
siella skäl omöjliggjort en ytterligare höjning.

Ang.
anordnande
av slöjd i folk-
skola, mindre
folkskola eller
särskild slöjd-
skola.
(Forts.)

Till slut vill jag endast uttala den förhoppningen, att det må
bliva Kungl. Maj:t möjligt att nästa år bereda plats i statsbud-
geten för ökat anslag, så att minimiavlöningen för slöjden må yt-
terligare kunna höjas i den riktning motionärerna påyrkat. Med
den förhoppningen ber jag nu, herr talman, att få yrka bifall till
utskottets framställning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 213 och 214.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 215*, angående anslag till
utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor, anförde

Ang. utbild-
ningskurser
för lärare vid
fortsättnings-
skolor.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Herr talman! På sam-
ma gång som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan
skall jag tillåta mig att framställa ett par önskemål.

När man i statsverkspropositionen och utskottsutlåtandet talar
om dessa fortbildningskurser för manliga elever, rör man sig inom
området för jordbruk, industri och handel. Ett sådant ämne som
fiske saknas däremot. Och dock är det så, att en avsevärd del av
Sveriges befolkning idkar denna näring; på västkusten är detta
fallet i stor utsträckning. En folkskollärareförening på västkusten
har också gjort en framställning till mig om önskvärdheten av att
detta ämne måtte upptagas i fortbildningskurserna och vederbörande
folkskolinspektör har ock på det livligaste vitsordat behovet därav.
Det finnes endast i Göteborgs och Bohus län åtminstone ett trettio-
tal folkskolor, i vilka undervisning lämnas endast åt barn, vilkas
föräldrar äro yrkesfiskare och således uteslutande leva av fiske.

Jag har velat passa på detta tillfälle för att framställa det
önskemålet, att Kungl. Maj:t, som ju har bestämmanderätten i
fråga om detta anslag, måtte taga i övervägande om det ej vore
lämpligt att så snart som möjligt anordna kurser även i de ämnen,
som hava avseende på fiskerinäringen. Jag vill härvidlag särskilt
peka på, att navigation är ett ämne, som i detta sammanhang måste
tagas med. Jag föreställer mig, att skolbarnen i det praktiska livet
böra ha särskilt stor nytta av att grunderna för den enklaste navi-
gationen meddelas i de fortsättningskurser, varom här är fråga.

Vidare yttrades ej. Kammarern biföll utskottets hemställan.

Punkterna 216—218.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 219 och 220.

Lades till handlingarna.

Punkterna 221—224.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

*Ang.
understöd för
utgivande av
tidskriften
Bokstugan.*

Punkten 225, angående understöd för utgivande av tidskriften *Bokstugan* föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av

Herr Björck, som yttrade: Herr talman, mina herrar! På denna punkt har reservation antecknats av åtskilliga av utskottets medlemmar, vilka velat tillmötesgå den framställning Kungl. Maj:t har gjort i ärendet. Utskottets och reservanternas förslag skilja sig i så måtto från varandra, att vi reservanter velat, att anslaget till »Bokstugan» skulle utgå redan under år 1919, varemot utskottet ansett det vara tillräckligt om detta anslag utgår från och med år 1920.

Nu är emellertid förhållandet det, att det finnes två sådana här bokblad, dels »Bokstugan» och dels »Folkbiblioteksbladet». Den senare tidningen beviljades i fjol ett anslag av samma storlek och beskaffenhet som detta, vilket i enlighet med statsutskottets tillstyrkan skulle utgå från och med löpande år. Nu kommer den breda studieverksamhetens organ i samma bransch och begär att få ett liknande anslag för sin verksamhet på samma villkor som i fjol beviljades det andra bladet. Men då är utskottsmajoriteten så inkonsekvent, att den av principiella skäl icke anser sig kunna tillmötesgå »Bokstugans» begäran om anslag under samma villkor som »Folkbiblioteksbladet», då det fick sitt anslag i fjol. Det påpekas, att tilläggsstaten icke skulle få användas för detta syfte. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att det här icke är någon principfråga om tilläggsstat eller huvudstat, utan här gäller det ett anslag, som redan är beviljat för ett bestämt ändamål, och som man nu vill utnyttja för ett syfte, som ej avsetts, då anslaget av 1918 års riksdag beviljades.

Jag kan därför ej finna, att några principiella hinder stå i vägen, när det gäller att understödja ett företag, som verkligen är värt understöd och som är av största betydelse för de breda lagren och deras tillgodoseende med god och nyttig läsning. Med hänvisning till dessa starka skäl och till det beslut, som riksdagen i fjol fattade i en liknande fråga, tillåter jag mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen, som ju är identisk med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr *Hedvall* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren den vid punkten fogade reservationen.

*Ang.
understöd för
utgivande av
tidskriften
Bokstugan.
(Forts.)*

Punkten 226, angående anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. *Ang. populärvetenskapliga föreläsningar.*

Under punkten 220 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

ej mindre till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 280,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 22,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare;

än även såsom bidrag för uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet under arbetsåret 1919—1920 bevilja på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 5,000 kronor, att utgå enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren av herr *Zander* väckta motioner, vari hemställes,

i den ena, nr 213, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av villkoren enligt kungörelsen av den 10 juni 1912 för erhållande av understöd av anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar, att det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsunderstöd av 200 kronor eller därutöver skulle anordnas av anstalt eller förening, nedsattes från tolv till tio; samt

i den andra, nr 132, att riksdagen måtte för uppehållande av godtemplarordens — I. O. G. T. — studieverksamhets föreläsningsverksamhet under verksamhetsåret 1919—1920 bevilja på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 5,000 kronor att utgå enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge uppförande å riksstaten av särskilt anslag till uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet, till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på extra stat för år 1920 ett

Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)

reservationsanslag av 285,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:ts fastställda villkor användas dels högst 22,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare;

b) att herr Zanders ovanberörda motion nr 213 måtte av riksdagen avslås; samt

c) att herr Zanders omförmälda motion nr 132 likaledes måtte av riksdagen avslås.

Vid denna punkt hade reservation emellertid avgivits av herrar *Asplund, Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kabbarp, *Waldén, Hansson* i Stockholm och *Björck*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten föredrogs, varpå

Herr *Waldén* anförde: Herr talman, mina herrar! Även vid denna punkt i utskottets utlåtande är, såsom kammaren torde finna, fogad en reservation, avgiven av de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. I denna reservation hemställas om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som går ut på att ett anslag av 5,000 kronor skulle beviljas till Arbetarnas bildningsförbund.

Utskottsmajoriteten har icke ansett sig kunna gå med på detta anslag i den form vari det framkommit från Kungl. Maj:t, utan vill i stället, under beaktande av att förbundets verksamhet kan behöva understödjas, att detta belopp 5,000 kronor, skall utgå såsom ett tillägg till det stora föreläsningsanslaget på 280,000 kronor, vilket sålunda skulle höjas till 285,000 kronor. Utskottets majoritet anser nämligen för sin del, att ett särskilt anslag för detta ändamål skulle verka konkurrerande i förhållande till den stora föreläsningsverksamheten samt verka splittrande och söndrande på denna.

För min del kan jag icke inse, att detta på något sätt skulle behöva bli fallet. Detta stora anslag är ju avsett att utgå till lokala föreläsningsföreningar under vissa villkor, då däremot det anslag det här är fråga om, nämligen till Arbetarnas bildningsförbund, skulle utgå till en riksorganisation, en central organisation, som anordnar föreläsningar tidtals här och var på olika platser i landet, där intresse finnes för saken, och där man i någon mån vill bidraga till anordnandet av kurserna.

Går man den väg, som utskottet föreslagit och höjer summan för det stora föreläsningsanslaget, så blir följden den att Arbetarnas bildningsförbund, med den organisation detta nu har, icke kan få del i eller nytta av detta anslag. Då måste organisationen läggas om helt och hållet, så att det bildas små lokala föreläsningsföreningar av motsvarande slag som de nuvarande föreningarna för den

populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten. Men då blir det också verklig konkurrens, ty då kommer det att på samma ställe finnas föreningar av två olika slag, dels sådana som syssla med den förutvarande föreläsningsverksamheten, och dels sådana som speciellt inrikta sig på de av Arbetarnas bildningsförbund anordnade föreläsningskurserna. Detta blir en verklig konkurrens och kommer att verka splittrande och synnerligen menligt på föreläsningsverksamheten. Jag kan därför icke förstå, varför man skall vara så rädd för att anvisa 5,000 kronor till den verksamhet, som bedrivs av Arbetarnas bildningsförbund.

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.*
(Forts.)

Jag vill än en gång erinra om, att det här är fråga om att anordna föreläsningar och serier av dylika på platser, som särskilt lämpa sig härför, och således icke att på något sätt konkurrera med de föreläsningar, som lokalt anordnas varje vecka t. ex. på lördagar och söndagar. Dessa föreläsningar komma ur ren bildningssynpunkt sett att bli till sin natur mera omfattande och fördjupande än de, som hittills plägat anordnas.

Jag vill framhålla, att av den årsberättelse, som Arbetarnas bildningsförbund avgivit för verksamheten under året 1917—1918, framgår det, att föreläsningsserier hava hållits på 46 platser. Icke mindre än 60 serier, omfattande 248 timmar, hava hållits, och åhöraresiffran har i genomsnitt uppgått till 116 personer, således en betydligt större genomsnittssiffra, är jag förvissad om, än vad den allmänna föreläsningsverksamheten kan uppvisa. Kostnaderna för dessa föreläsningar hava icke uppgått till mer än omkring 24 kronor i medeltal för varje föreläsning, alltså betydligt billigare än de föreläsningar som anordnas med tillhjälp av det stora anslaget.

Nu säger man också från utskottsmajoritetens sida, att ett bifall till detta förslag skulle medföra åtskilliga konsekvenser. Man skulle nämligen även från annat håll komma och begära dylikt anslag, och det förekommer ju också en motion i den riktningen, som jag dock icke skall närmare beröra, då utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka densamma. I denna del yrkas, att ett särskilt anslag skulle beviljas för godtemplarordens studie- och föreläsningsverksamhet. Bortsett från detta vill jag säga, att om det verkligen skulle vara så, att det funnes en stor sammanslutning här i landet, som gjorde framställning om att få ett sådant anslag för föreläsnings- och upplysningsverksamhet, så vet jag icke, om det skulle vara något att taga avstånd ifrån. Tvärtom anser jag, att det är en fördel, om föreläsningsverksamheten i landet blir så mångsidig som möjligt och att man, som sagt, fördjupar och förbättrar den. Jag tror, att den föreläsningsverksamhet, vi nu ha, mycket väl kan behöva att genom någon annan föreläsningsverksamhet så att säga piggas upp. Den har nog, i många fall åtminstone, kommit på efterkälken och blivit något försumpad. Jag tror, således, att, om man beviljar detta anslag och därmed stöder Arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet, det skall gagna hela föreläsningsverksamheten i vårt land i stället för att på något sätt skada den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Asp-
Andra kammarens protokoll 1919. Nr 33.

Ang. populär- lund m. fl. avgivna reservationen, eller, vilket är detsamma, bifall till
vetenskapliga Kungl. Maj:ts förslag.
föreläsningar.

(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Som bekant har riksdagen en följd av år beviljat ganska stora anslag till populärvetenskapliga föreläsningar i landet. Dessa föreläsningar hava enligt min mening haft en mycket stor betydelse inte bara i allmänbildande utan också i klassutjämnings syfte. Man har i dessa föreningsstyrelser vanligtvis försökt sätta in representanter såväl från lantbrukareklassen och arbetareklassen som från andra klasser, personer, som varit intresserade för denna verksamhet. Detta har haft mycket gott inflytande på denna utjämnings. Man har också sett att intresset vuxit och att detta anslaget behövt höjas år efter år.

Nu kommer här ett krav från Kungl. Maj:t på anslag till en ny föreläsningsverksamhet, nämligen till »Arbetarnas bildningsförbund». Detta är enligt min mening en principfråga, som riksdagen ej utan vidare kan gå med på, ty alldeles säkert skulle det goda förhållandet, som råder i föreläsningsföreningarna, därigenom få ett avbräck. Det skulle komma in en dualism i verksamheten, därigenom att arbetarna skulle få intresse av att ha särföreläsningar för egen räkning, och den övriga befolkningen sina för sig. Det vore icke lyckligt. Det är tvivelsutan många av kammarens ledamöter, som i likhet med mig hava inom styrelserna för dessa föreläsningsföreningar haft mycket god erfarenhet beträffande dessa förenings verksamhet och fått klar insikt om deras betydelse.

Nu gäller det här visserligen ett så litet anslag som 5,000 kronor, men jag tror icke man får låta förvilla sig av anslagets litenhet, ty har man bara fått principen igenom, torde det icke dröja längre än till nästa riksdag, förrän man får öka på detta anslag. Jag vill erinra om, vad också den ärade reservanten omnämnde, att här föreligger motionsvis ett krav från nykterhetsföreningarna på statsunderstöd till deras föreläsningsverksamhet. Det torde säkerligen också komma krav från jordbrukarna på särskilt anslag för att deras intressen skola gagnas genom särskild föreläsningsverksamhet. Nu är det så, att föreläsningsbyråerna upptaga ämnen på olika områden, så att såväl nykterhetsfolkets, jordbrukarnas och arbetarnas intressen bliva tillgodosedda. Däremot har arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet i stor utsträckning sysslat med ämnen, som varit rent politiska. Detta tycker jag icke är så lyckligt, den verksamheten borde väl vara lagd på objektiv grund.

Nu sade den ärade reservanten, att han för sin del gärna såg, att det från olika håll kommer dylika krav, och att han för sin del var beredd på att gå med och bevilja dessa, då de voro berättigade. Ja, då man redan nu är färdig att tillmötesgå från olika håll kom-

mande krav, kan man ju förstå, att den föreläsningsverksamhet, som hittills bedrivits, kommer att gå tillbaka och aldrig kommer att få den uppmuntran, som den är värd. Det kan ju komma därhän, att det i samma samhälle kan bildas, om det går som den ärade reservanten önskar, kanske 2—3 föreläsningföreningar i olika riktningar, vilket icke kommer att gagna bildningssträvandena och ej heller för förhållandet klasserna emellan.

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)*

Den ärade reservanten gjorde en jämförelse mellan kostnader för dessa föreläsningar och dem, som den stora föreläsningföreningen haft. Jag vågar gent emot honom säga, att det icke är säkert, att det billigaste är det bästa. Jag anser, att man bör ställa anspråken på föreläsningarna så höga, att man må betala vad dessa äro värda. Skall man anlägga den synpunkten att få billiga föreläsningar, kan man få sådana som skada i stället för gagna.

Jag vet icke, huruvida jag med mitt inlägg har kunnat få fram vad jag velat. Jag anser för min del, att denna gamla föreläsningsverksamhet har så stor betydelse just i klassutjämnings- och i allmänbildande syfte, att det vore skada att bryta sönder den verksamheten genom att nu slå in på nya banor.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Bonarp instämde häruti.

Herr Zander: Herr talman! Jag har väckt två motioner, som behandlas i förevarande punkt, och jag ber nu att få säga några ord i anledning därav. Jag gör det, fast jag vet, att utskottet varit enhälligt i sitt avslagsyrkande.

Jag anser nämligen utskottets motivering för detta avslagsyrkande vara av den beskaffenhet, att den icke på nöjaktigt sätt förklarar utskottets ställning. I varje fall är vad som anförts icke tillräckligt stöd för avslagsyrkandet.

Vad då först den ena motionen, nr 213, beträffar, har jag i densamma påyrkat ändring av vissa villkor, som gälla för erhållande av statsunderstöd från anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar. Jag har upplagit ett förslag, som kommit från folkskoleöverstyrelsen till Kungl. Maj:t och framförts vid 1918 års lagtima riksdag, ehuru det då av utskottsmajoriteten avstyrktes och av riksdagen avlogs.

Folkskoleöverstyrelsen har förnyat sin framställning till Kungl. Maj:t med anhållan om lindring i villkoren i sådant syfte, att i stället för förut stadgade minimiantal föreläsningar per år varit 12, man skulle kunna få sätta detta antal till 10. Denna begäran har motiverats med att ett antal, dock icke så stort, föreläsninganstalter på grund av det nämnda villkoret icke kunnat erhålla statsunderstöd för sin verksamhet under föregående år. Man skulle under sådana förhållanden ha kunnat vänta först, att detta förslag skulle ha tagits upp av departementschefen, och då det icke skedde,

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.* att det, när det senare motionsvis av mig framförts, skulle ha tillstyrkts av utskottet.

(Forts.)

Så har emellertid icke skett. Man frågar efter orsakerna till att ett förslag om en sådan liten ändring av villkoren i fråga blivit avstyrkt. Jag vill då först erinra om de skäl, på vilka utskottet år 1918 avstyrkt framställningen. Utskottet säger: »Mot förhöjningen av anslaget har utskottet intet att erinra. Däremot synes det varken lämpligt eller behövt att samtidigt med att anslaget så väsentligt ökas, minimiantalet föreläsningar minskas från 12 till 10.» Jag har i min motion fäst uppmärksamheten vid, att ett sådant skäl, som att riksdagen för sin del beviljats ökat anslag till denna verksamhet, icke hade något sammanhang med det villkor jag här fört på tal, därför att detta villkor är i och för sig oberoende av anslaget storlek.

Man skulle kunna tycka, att då en föreläsningsförening på en plats kan få ihop så mycket medel, på frivillighetens väg eller genom kommunala anslag, att den skulle kunna anordna 10 föreläsningar, om statsbidrag erhöles, villkoren borde vara sådana att denna förening skulle kunna beviljas ett statsunderstöd.

Därför har jag motionerat om bifall till denna skolöverstyrelsens framställning. Då jag emellertid i årets utskottsbetänkande söker efter de skäl som gjort att utskottet även i år avstyrkt motionen, så finner jag att utskottet visserligen har ett nytt skäl, men ett skäl som jag tycker är precis av samma kvalitet som det i följande anförda. Utskottet har nämligen på sid. 162 anfört följande om denna sak: »Så mycket mindre anser sig utskottet böra förordna en anordning av den art i motionen avses, som innevarande riksdag i anledning av en utav Kungl. Maj:t framlagd proposition, nr 41, medgivit, att statsunderstödd föreläsningsanstalt eller förening, som på grund av rådande smittosam sjukdom eller annan omständighet, över vilken anstalten, respektive föreningen icke kunnat råda, ej varit i stånd att anordna hela det för året stadgade minimiantalet föreläsningar, må för tiden fr. o. m. år 1918 efter Kungl. Maj:ts beprövande uppbära hela statsunderstödet.» Det förefaller mig underligt att man på nytt kan komma med ett sådant motiv för avslagsyrkande. Att, på en framställning om ändring av villkoren för anslags erhållande, svara med en hänvisning till att för föreningar som tidigare beviljats bidrag vissa eftergifter göras mot dem på grund av en epidemi under föregående verksamhetsår. Dessa omständigheter synas mig inte ha med de ursprungliga villkoren att göra. Är det så, att en förening haft förmåga att skaffa medel för att anordna minst 12 föreläsningar, så blir statsbidrag beviljat. Att föreningen sedan, på grund av epidemiska sjukdomar fått sig denna frist medgiven, oaktat villkoren som gällde vid anslaget beviljande icke blivit fyllda, och sålunda skola få anslag, det har givetvis ingenting med villkoren att göra. Det förefaller mig därför, att utskottet går på sidan av själva saken, då det på denna motive-ring yrkar avslag på den framställning som blivit gjord.

Nu kan man säga, att denna punkt ej är så betydelsefull. För min del vill jag emellertid göra gällande, att det spelar en ganska stor roll, att man på små platser, där man ej kan skaffa tillräckliga medel för att fylla de villkor som här äro stipulerade, kan, genom anordnande av ett mindre antal föreläsningar, utöva en nyttig verksamhet i detta avseende. Jag finner följaktligen, att en sådan förening är lika väl förtjänt av anslag som den förening, som på en större plats utövas av en större verksamhet.

Jag tar för givet, att det ej tjänar mycket till att yrka bifall till motionen, då utskottet här är enhälligt, men jag får säga, att jag finner de skäl, på vilka utskottet grundat sitt avslagsyrkande, vara ganska svaga.

I den andra motionen, nr 132, har jag yrkat, att det måtte beviljas godtemplarorden ett anslag av 5,000 kr. till anordnande av föreläsningar. Jag har i min motion påvisat, hurusom godtemplarordens verksamhet vid sidan av sin egentliga propagandaverksamhet för folknykterhet i väsentlig grad går ut på föreläsningar i allmännyttiga ämnen, och jag har vidare påvisat, hurusom en massa föreläsningar äga rum inom studiecirkelarna, och genom distriktslogerna, och att dessa just avse allmännyttiga ämnen. Jag har också påvisat och med exempel från Västmanland styrkt, hurusom man från detta håll varit angelägen att anordna så kallade hembygdskurser för att på den vägen söka sprida kunskap om och känsla för hembygdens förhållanden. En sådan verksamhet måste naturligtvis anses vara av den art att den är värd statsunderstöd. Nu anför emellertid utskottet här, att det icke finnes anledning att på ett sådant här sätt plöttra bort statsmedel för olika ändamål, och på grund därav ställer sig utskottet, samtidigt som det avstyrker min motion om anslag till godtemplarordens verksamhet, avvisande gentemot det anslag till arbetarnas bildningsförbunds verksamhet som blivit ifrågasatt. Jag får säga, att jag finner de skäl, som utskottet anfört som stöd för denna sin ståndpunkt, icke vara tillräckligt bärande. Man är rädd för att det skall uppstå konkurrens mellan de olika bildningssträvandena, och på grund därav vill man icke vara med om att förorda detta anslag. Jag tror emellertid ej att denna konkurrens, om den nu ock kan tänkas ifrågakomma, kan bli av den beskaffenhet, att den kan lända till någon skada. Man skulle tvärtom kunna säga, att den föreläsningsverksamhet, som hittills burit upp hela denna rörelse med stöd av statsanslaget till populärvetenskapliga föreläsningar, icke är i åtnjutande av samma popularitet som tidigare — det är vissa omständigheter, som jag icke vill här närmare ingå på att närmare belysa, som varit orsak härtill. Men den föreläsningsverksamhet, som bäres upp av de speciella organisationerna i arbetarnas bildningsförbund, likaväl som den verksamhet, som godtemplarorden i enahanda syfte utövar, har samlat omkring sig ett mera levande intresse, vilket har manifesterat sig därutinnan, att dessa sammanslutningars föreläsningar och kurser varit bättre besökta och vunnit en bredare publik, än den som kommit den andra, statsunderstödda rörelsen till del. Under

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)*

Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)

sådana omständigheter har man anledning att säga, att det på sidan av den officiella föreläsningsverksamheten finnes gott utrymme för en sådan föreläsningsverksamhet, som den jag i min motion tar sikte på, likaväl som för den som avses i den framställning som gjorts av chefen för ecklesiastikdepartementet rörande arbetarnas bildningsförbund. Det behöver alls icke uppstå någon sorts konkurrens mellan dessa anstalter, ägnad att utöva en menlig inverkan på föreläsningsverksamheten eller bildningsverksamheten i stort sett. Jag anser det sålunda ohållbart att så stramt stå fast vid den officiella uppfattning man intagit. Jag menar fastmer, att man bör lägga i dagen en viss anpassningsförmåga för de nya förhållanden, som här äro att taga i betraktande, och utveckla sig därefter.

Nu säger utskottet att »möjlighet förefinnes för nykterhetsorganisationerna att erhålla bidrag till sin föreläsningsverksamhet inom ramen för redan befinnligt anslag». Jag kan ej fatta, att utskottet kan komma med ett sådant påstående, då man vet, att de villkor, som gälla för anslagets beviljande ifråga om populärvetenskapliga föreläsningar, äro av den beskaffenhet, att man icke kan för vare sig arbetarnas bildningsförbund eller godtemplarordens allmänna föreläsningar få statsbidrag, utan att det blir genomförd en omorganisation på ett speciellt sätt, som gör den ena rörelsen jämfäst med den andra. Härvid kommer den omständigheten till, att på platser där det finnes föreläsningsföreningar, där vill staten ej understödja annan föreläsningsverksamhet, så att om man skulle kunna tänka sig, att godtemplarorden kunde organisera sig så att den finge anslag till anordnandet av populärvetenskapliga föreläsningar, så skulle det bli endast på sådana platser, där någon föreläsningsförening icke förut finnes. Ett sådant förhållande anser jag icke vara till nytta för det intresse det här gäller att tillgodose. Man måste nämligen taga i betraktande, att den verksamhet varom jag här särskilt talar — och det är särskilt om distriktslogernas och om storlogernas verksamhet jag här yttrar mig — är av beskaffenhet att omfatta hela provinser och hela landet och kan draga till sig personer från större områden än de mera begränsade, på vilka den andra likartade verksamheten företrädesvis rör sig. Under sådana förhållanden har den ena verksamheten icke mycket gemensamt med den andra. Om en vanlig föreläsningsförening anordnar en kurs, låt vara i uteslutande eller till en del allmännyttiga ämnen, så kan denna kurs icke besökas av medlemmar från skilda delar av provinsen eller landet i samma utsträckning som en kurs som anordnas av en rörelse som, liksom här godtemplarorden, mera tar sikte på en i viss mån mera utbredd publik. Det kan således här icke talas om någon egentlig konkurrens, och allra minst kan syftet leda till en sådan konkurrens med de föreläsningsföreningar som kunna finnas på platsen. De kunna mycket väl trivas tillsammans i samma samhälle, såvida det icke skulle bli fråga om alldeles samma tidpunkt på klockslaget. Den ena verksamheten kan alltså icke heller skada den andra. Under sådana förhållanden menar jag, att den ena verksamheten är lika mycket värd statsunderstöd som den andra.

Nu må jag för min del säga, att jag anser villkoren för hela det system, som ligger bakom anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar, vara i behov av en omredigering. Det kan också ifrågasättas om den ledning som har hand om fördelningen av detta anslag bör fortfarande få ha det under den form som nu är fastställd. Jag menar fastmer, att här borde bildas ett organ, som med större intresse för denna art av folkbildningsverksamhet, ägnar sig för dessa stora uppgifter, än vad folkskolöverstyrelsen kan ha tid att göra. Detta har av mig blivit berört i en särskild motion, och jag vill därför nu icke ingå djupare på dessa synpunkter. Detta blir emellertid en nödvändig sak, om vi skola tänka, att de organisationer, som jag åsyftar och de organisationer som åsyftas i framställningen rörande understöd till arbetarnas folkbildningsförbund, skola kunna utveckla den verksamhet, som alla erkänna vara samhällsnyttig och gagnelig och därför förtjänt av statsunderstöd.

Nu föreligger en reservation angående bifall till framställningen om anslag till arbetarnas folkbildningsförbund, och jag vill för min del säga, att denna reservation böra vi behandla alldeles särskilt för sig och sålunda icke avslå den med hänsyn till min motion. Det är uppenbart, att då man anser arbetarnas folkbildningsförbunds verksamhet vara av samma betydelse som den egentliga föreläsningsföreningens verksamhet, så bör man icke ställa sig avvisande, då det gäller anslag till förstnämnda verksamhet. Jag har således icke någon invändning att göra mot reservationen, om också min motion blir avslagen. Man måste säga, att det är nödvändigt att se till, att man får fram sådana former, att folkbildningsrörelsen kan hjälpas fram till statsmedels erhållande.

Jag ber därför att i sak få yrka bifall till reservationen sådan den är lagd, och jag hyser den förhoppningen, att, hur man till sist än må lägga villkoren för statsbidrags beviljande för hållande av populärvetenskapliga föreläsningar, det skall visa sig möjligt att ur detta anslag få anslag även till godtemplarordens föreläsningar i allmännyttiga ämnen. Med hänsyn härtill ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Inom utskottet har jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Och jag skall be att få anföra några av skälen härför.

Jag vill först med några få ord beröra anledningen till arbetarnas bildningsförbunds uppkomst och dess verksamhet under de snart tilländagångna sju arbetsåren. En av anledningarna till arbetarnas bildningsförbunds tillkomst var, att före den tiden på vissa håll i vårt land, rätt många håll förresten, hade antingen enskilda fackföreningar eller grupper av fackföreningar, anordnat serier av föreläsningar i ämnen, som berörde upplysningsverksamheten, och speciellt den upplysning som var behövlig för dessa föreningsmedlemmar, såsom t. ex. kooperation, fackföreningarnas historia, socialismen, nationalekonomi, historiska ämnen m. m. Men då befanns det, att det var alldeles för dyrbart att fortgå på denna väg. Den en-

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)*

Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)

skilda lokala organisationen orkade ej med de omkostnader som krävdes. En annan anledning till förbundets bildande var den, att därigenom skapades möjlighet för arbetarnas studiecirklar att bekomma statsanslag för sina bibliotek. Den man, som ställde sig i spetsen för denna bildningsrörelse och som har stått i spetsen för densamma tills helt nyligen, och han är fortfarande medlem av styrelsen, det är förutvarande medlemmen av denna kammare Rickard Sandler. Arbetarnas bildningsförbund är en sammanslutning för bildningsändamål mellan fackföreningsrörelsen, arbetarnas politiska rörelser, det kooperativa förbundet och vissa nykterhetsorganisationer. Alla dessa organisationer bidraga med vissa ören pr medlem och år till verksamheten. Verksamheten är av flerfaldig art, främst står emellertid studiecirklarnas bildningsverksamhet. För denna verksamhet har förbundet statsbidrag.

Vidare föreläsungsverksamheten till vilken har utgått kommunala anslag på olika platser.

Föreläsungsverksamheten har som nämnt tillkommit såsom en följd av en del försök, vilka förut gjorts. Denna föreläsungsverksamhet har pågått i snart sju år och omfattats med stort intresse av arbetarna på olika platser i vårt land. Under 1918 ha hållits 222 föreläsningar i jag vill minnas 45 serier. Bildningsförbundets föreläsungsverksamhet är så lagd att det icke hålles enstaka föreläsningar utan i serier om minst tre för att ge en fylligare bild av de ämnen som behandlas.

Nu kan man fråga sig, varför icke de vanliga föreläsningstalterna kunna taga hand om rörelsen. Varför behövs en särskild föreläsningrörelse, som skall vara organiserad genom arbetarnas bildningsförbund och står som konkurrent till den allmänna föreläsningrörelsen och kanhända medverkar till söderbrytning av densamma? Den invändningen har gjorts av herr Bengtsson i Norup, och det är den, som är det bärande motivet för utskottsmajoriteten i dess avslagsyrkande. Den erfarenhet jag har om bildningsförbundets föreläsningrörelse, som jag hela tiden följt med stor uppmärksamhet är att icke någon egentlig konkurrens förefinnes med den vanliga föreläsningrörelsen och att den icke verkar sönderbrytande på denna rörelse. Det kan ju hända, att det blir konkurrens så till vida, att om det på en plats finnes en föreläsningförening, men nykterhetsföreningarna och arbetarföreningarna vilja ha serieföreläsningar, få möjligen dessa större anslutning än föreläsningföreningen haft. Jag medger villigt, att så kan bli fallet och däri kan man från den gamla föreläsningrörelsens sida se en konkurrens, som icke behagar. Men nu äro människorna sådana de äro. Det har visat sig på många platser att föreläsningföreningarna, hur de än bära sig åt, icke lyckats få den anslutning ifrån den kroppsarbetande befolkningens sida, som man skulle önska. Jag vill icke ingå på anledningen härtill. Det är måhända att tillskriva fördomar på visst håll, och det är att beklaga, att så är fallet, men om det bland arbetarna själva växt fram ett bildningsintresse, som kan tillgodoses genom deras egna organisationer, kan jag icke förstå annat, än att

detta ur samhällets synpunkt är någonting önskvärt, såvitt det är av den art, att det höjer kunskapsnivån och bildningen i allmänhet.

Nu har under de senast gångna två åren föreläsningar i kommunalkunskap varit särskilt efterfrågade. Till bildningsförbundet ha ingått rekvisitioner på kurser i detta ämne i så stort antal, att det icke varit möjligt att anskaffa föreläsare för att fylla behovet. De personer, som förut föreläst inom bildningsförbundet i detta ämne, ha ställt sina krafter till förfogande, men man har dock icke kunnat skaffa tillräckligt många föreläsare.

Jag kan omöjligen förstå annat än att det är ett statsintresse och ett allmänt intresse, att allmänbildande kunskap sprides i de bredaste folklager, och om man nu på detta sätt kan nå grupper av medborgare, som man icke når med den allmänna föreläsningsrörelsen, bör man icke se avogt härpå. utan i stället bör man stödja även denna föreläsningsverksamhet. Den är icke avsedd att konkurrera med de föreläsningar, som ständigt hållas på samma plats, utan det blir tre eller fem föreläsningar på en plats och så hålles det måhända icke flera föreläsningar där det året. Föreläsningsföreningarna ha sitt verksamhetsområde obeskuret i den mån de kunna skaffa goda föreläsare.

Jag var med vid avslutningen av en kurs för ett par veckor sedan i en stad i mellersta Sverige. Vid denna kurs hade bildningsförbundet medverkat. Ett betydande kommunalt anslag hade beviljats utöver det, som lämnats av landstinget. Som inspektörer fungerade en av de främsta folkbildningsmännen i orten, vilken stått som ledare för den gamla föreläsningsrörelsen under en mångfald av år. En föreläsare, en lektor, hade ställt sig skeptisk mot kursen, när den begynte, emedan han haft den uppfattningen, att den icke skulle kunna samla några åhörare. Han förmenade att publiken var sådan, att det icke skulle lyckas. Föreläsningsföreningen hade sökt anskaffa de bästa föreläsare, men det kom knappt med åhörare. När kursen var slut, ansåg han emellertid, att man lyckats över förväntan. Människorna äro sådana — folkbildningsarbetet skall inom vissa befolkningslager gå inifrån utåt. Vid den kurs jag här talar om var det precis samma föreläsare, som föreläsningsföreningarna bruka anlita, nämligen lektorer, universitetslärare och högskolelärare. Men det var därför, att fackföreningarna anordnat det hela, som man kunnat fånga uppmärksamheten. Initiativet var taget av deltagarna själva, och man hade därigenom lyckats på helt annat sätt än eljest väcka intresset.

Man säger att denna konkurrens icke i längden är nyttig för föreläsningsverksamheten i det hela. Jag anser, att kan man intressera dem, som icke gå på andra föreläsningar än dem, som äro anordnade av deras egna organisationer, är ett sådant strävande värt understöd. Om man härigenom kunnat höja kunskapsnivån, har man gjort någonting i det syfte, för vilket föreläsningsföreningarna vilja verka. Jag kan därför icke se, att det förefinnes någon konkurrens mellan den allmänna föreläsningsverksamheten och ar-

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)*

Ang. populär- vetenskapliga föreläsningar. betarnas bildningsförbunds verksamhet, utan de komplettera varandra.

(Forts.)

Nu säger man, såsom herr Bengtsson nyss gjorde, att en sådan tudelning av verksamheten är ägnad att skärpa klasskillnaden i stället för att utjämna klassmotsatserna. Det är slagord alltsammans, ty det är ju så, att arbetarnas bildningsförbund är fritt för alla. Jag har föreläst på flera håll både inom föreläsningssällskapen och i bildningsförbundet rörande kommunala ämnen, exempelvis angående fattigvårdslagen. Publiken är på vissa platser i någon mån olika, men den är dock i stort sett ungefär densamma. Jag kan därför icke se, vari skillnaden består. Det kan vara så, att det är övervägande eller uteslutande arbetarelement, när arbetarnas bildningsförbund anordnar en föreläsningsserie, men detta kan också vara fallet, då föreläsningssällskapet står som arrangör. Man kan därför icke säga, att bildningsförbundets verksamhet bidrar till vidgande av klassklyftan, detta är att se för ytligt på saken.

Utskottet vill heller icke påstå, att så är fallet och förordar därför ett bidrag på 5,000 kr. av det allmänna anslaget till bildningsförbundets föreläsningssällskap. Men förbundet kan icke få något bidrag ur detta anslag. Förbundet är nämligen icke fotat på lokala organisationer utan utgör en riksförening, till vilken äro anslutna en del stora organisationer. Vilken som helst underavdelning av den stora riksorganisationen kan rekvirera föreläsningar genom förbundet. Jag kan sålunda icke finna någon väg, varigenom förbundet kan komma i åtnjutande av anslag, såvida det skall bibehålla den organisation, som det har, och det är ett livsvillkor för förbundet att bibehålla densamma. Ekonomiskt är verksamheten så anordnad, att en föreläsningsserie, oavsett var den hålles, — i Stockholm, Luleå, Malmö eller Grängesberg — kostar lika mycket. Det är ett huvudsyfte med organisationen, att utjämna kostnaderna och fördela dem så, att de icke bli mera betungande för en avlägsen liggande plats än för en nära liggande. Därför måste man bibehålla riksorganisationen, och man kan icke basera rörelsen på lokalavdelningar.

Jag ber om ursäkt, ifall jag talat för länge, men då jag anser, att det här gäller ett mycket viktigt ändamål, och då förbundet har en verklig uppgift att fylla i folkbildningsarbetet, har jag icke kunnat uraktlåta att framhålla de synpunkter, jag nu framfört. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Björck: Herr talman! Blott ett par ord.

Motionären har framhållit de synpunkter, som enligt hans mening skulle tala emot de anförda skälen för ett avstyrkande av hans motion. Jag vill då endast i korthet erinra därom, att vad angår begränsningen av minimiantalet föreläsningar, har riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att en sådan minskning skall ske, då särskilt talande skäl härför föreligga. Beträffande herr Zanders andra motion om anslag till goodtemplarorden bör

framhållas för det första, att ett avsevärt antal föreläsningar i nykterhetsfrågan redan hållits inom den allmänna folkbildningsverksamheten, och för det andra, att det på riksdagens bord vilar en stor proposition angående omorganisation av nykterhetsundervisningen, där de krav, som herr Zander anfört, också på, såvitt jag kan finna, synnerligen gott sätt blivit tillgodosedda.

Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.
(Forts.)

Vad slutligen den egentliga stridsfrågan beträffar, har ju den näst föregående talaren så övertygande klargjort det berättigade i de krav, som från Kungl. Maj:ts sida framställts, och som reservanterna slagit vakt om, att ingenting därutöver behöver anföras, för att den saken skall vara fullt klar. Men jag skulle i alla fall till min ärade vän herr Bengtsson i Norup, som med sådan entusiasm gått i breschen för utskottsmajoriteten, vilja rikta den frågan: hur skall bildningsförbundet, med den organisation förbundet har, kunna komma in under de bestämmelser, som gälla för den övriga föreläsningsverksamheten? Är det möjligt att tilldela detta bildningsförbund något bidrag ur det stora anslaget under de betingelser, som härför gälla och vilka i huvudsak äro fastställda i överensstämmelse med riksdagens önskningsfråga? Är det möjligt, må det vara hänt, men ännu har ingen under de debatter, som härom förts inom utskottet och avdelningen, kunnat anvisa någon farbar väg, för att anslaget skulle kunna utnyttjas på sätt, här blivit nämnt. Om det *icke* är möjligt, blir den ståndpunkt utskottsmajoriteten företräder ingenting annat än ett maskerat avslag på Kungl. Maj:ts framställning, fast den ter sig som ett bifall. Jag skulle gärna önskat, att den saken från utskottsmajoritetens sida klarlades, innan vi fatta beslut i denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen med avslag å utskottets under a) gjorda hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då herr Björck riktade en fråga till mig, skall jag med anledning därav be att få säga några ord. Det förhöll sig nu så, som herr Björck minns, att på statsutskottets andra avdelning voro vi icke enhälliga i att tillstyrka dessa 5,000 kr., men att det icke var själva anslagets storlek eller sättet för dess uttagande utan principen det gällde att taga ställning till. Därför ansågs, att man borde gå med på dessa 5,000 kr. och höja de 280,000 kr. till 285,000. På grund av flera motioner, torde på riksdagens bord dagarna efter påsk komma ett betänkande från ett tillfälligt utskott, i vilket, såvitt jag är riktigt underrättad begäres en utredning i en hel del spörsmål beträffande såväl denna verksamhet som på nöjeslivets områden vilka båda beröra den svenska ungdomen och därmed även arbetarklassen. Till dess böra vi vänta.

Medan jag har ordet, skall jag även be att få säga några ord till herr Eriksson i Grängesberg, med anledning av att han mycket kraftigt uttalade, att detta tal om klassutjämning genom föreläsningsverksamheten är ett slagord, och att alltför ytligt ses på för-

*Ang. populär-
vetenskapliga
föreläsningar.*
(Forts.)

hållandena. Jag talar dock ur egen erfarenhet, då jag säger, att denna verksamhet är klassutjämnande. Jag är själv sedan 15 år tillbaka medlem i en dylik föreläsningsförening och har suttit i dess styrelse sedan den bildades. I denna styrelse sitta åtskilliga arbetare, och det har också visat sig, att arbetarklassen i den största utsträckning deltar såsom åhörare i dessa föreläsningar; och i de överläggningar, som äga rum inom styrelsen vid val av föreläsningssämnerna m. m. kommer man till tals om ett och annat, som verkar klassutjämnande, enligt min mening. Då man åhör dessa föreläsningar, som den ena gången hållas av en arbetare, en annan gång av en professor och en tredje gång av en folkskollärare och som behandla ämnen från olika livsområden, får man ovillkorligen den uppfattningen att de verka ej bara allmänbildande utan även klassutjämnande. Och vi behöva sannerligen i dessa tider, såvitt jag förstår, inte draga upp några nya principer, som verka skiljande mellan klasserna, ty sådana finnas tillräckligt förut, utan man bör om möjligt söka få fram principer, som verka enande, och det torde enligt min mening, knappast finnas någon statsunderstödd verksamhet — som verkar så enande mellan klasserna som den kända föreläsningsverksamheten.

Herr Björck: Herr talman! Med endast ett par ord skall jag be att få konstatera, att min fråga till herr Bengtsson i Norup av honom lämnats obesvarad.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen först propositioner beträffande mom. a) av utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på bifall till den vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 226 mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Vid härpå av herr talmannen givna proposition beträffande mom. b) och c) biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

Punkten 227.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 228.

Lades till handlingarna.

Sedan *punkten 229*, angående musikföreställningar för allmänheten, härefter föredragits, yttrade:

*Ang. musik-
föreställningar
för
allmänheten.*

Herr Ljungberg: Herr talman! Jag måste beklaga, att utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag vidkommande orkesterföreningen i Uddevalla.

Denna orkester, vars duglighet är mycket framstående, har haft att tillgodoräkna sig ett energiskt och uppoffrande understöd från kommuner och enskilda. Under dess 4-åriga tillvaro har, enligt uppgift av en av reservanterna, omkring 80,000 kr. av nämnda intressenter satsats för verksamheten.

Den kulturgärning, orkesterföreningen här sökt genomföra, har dock en hård bunden mark att bryta. Av denna anledning hade det varit mer än önskvärt, att Uddevalla orkesterförening, som även utsträckt sin verksamhet till Bohusläns övriga städer, nu erhållit statsunderstöd.

Avgörande för utskottet har givetvis varit de finansiella svårigheterna. Inför dessa och det tämligen eniga utskottet är man ju tvingad att böja sig, och jag har därför intet yrkande.

Jag skulle dock vilja hemställa till herr statsrådet, att han må medverka till att Kungl. Maj:t, om möjligt redan till nästa års riksdag, måtte finna skäl till förnyad framställning på denna punkt.

Herr Waldén: Herr talman! Den siste ärade talaren har icke gjort något yrkande, men jag känner mig ändå skyldig att med ett par ord motivera, varför utskottet icke ansett sig böra tillstyrka detta anslag.

Det är ju så, att framställning vid ett föregående tillfälle gjorts om liknande anslag, nämligen till orkesterföreningen i Uppsala. Den gången ansåg man, att detta behov skulle kunna tillfredsställas genom de orkestrar, som finnas i Stockholm, då Uppsala ligger så pass nära Stockholm som det gör. Ungefär samma skäl kunna anföras, då det gäller västkusten, särskilt Bohuslän, nämligen att Göteborg har ett synnerligen utvecklat musikliv och orkesterföreningar, som man också inom detta landskap, åtminstone i viss utsträckning, skall kunna begagna sig av.

Men det förnämsta skälet är naturligtvis, att man anser sig på denna punkt liksom på åtskilliga andra böra visa den största möjliga sparsamhet. För min del har jag mycket stora sympatier för anslaget i fråga, och jag skulle också vilja säga, att då man lämnar ett dylikt anslag till några andra orkesterföreningar, så

Ang. musik-
föreställningar
för
allmänheten.
(Forts.)

finns det naturligtvis ett visst fog för att även inom andra lands-
ändar erhålla ett dylikt understöd. Men för närvarande anser jag
mig, som sagt, icke kunna tillstyrka bifall till här begärda anslag.
Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets
hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 230.

Lades till handlingarna.

Punkterna 231 och 232.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 233—235.

Lades till handlingarna.

Punkterna 236—240.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av
kammaren bifallna.

Punkten 241.

Lades till handlingarna.

Punkterna 242 och 243.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 244.

Lades till handlingarna.

Punkterna 245 och 246.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.

Punkten 247, angående anslag till samlingar och laboratorier
m. m. vid tekniska högskolan.

Kungl. Maj:t hade under punkten 241 av förevarande huvudtitel
föreslagit riksdagen att för tekniska högskolan anvisa på extra stat
för år 1920

dels till samlingar och laborationer ett förslagsanslag, högst
75,000 kronor;

dels till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. ett förslagsanslag, högst 250,000 kronor;

dels ock till inköp av maskiner, apparater m. m. för de nya laboratoriernas utrustning ett reservationsanslag å 300,000 kronor.

*Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Lübeck* väckt motion, nr 104, däri, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte utöver vissa av Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln upptagna anslag till tekniska högskolan bevilja

på tilläggsstat för år 1919:

dels för samlingar och laborationer ytterligare ett belopp av 22,755 kronor; och

dels för utrustning av laboratorier ett belopp av 350,000 kronor; samt

på extra stat för år 1920:

för utrustning av laboratorier ytterligare ett belopp av 50,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *Lübeck*s motion, i vad den i ovanberörda del avsåge anslag för år 1920, för tekniska högskolan anvisa på extra stat för samma år

a) till samlingar och laborationer ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor;

b) till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. ett förslagsanslag, högst, 250,000 kronor; och

c) till inköp av maskiner, apparater m. m. för de nya laboratoriernas utrustning ett reservationsanslag å 300,000 kronor.

Vid punkten var fogad reservation av herrar *C. G. Ekman*, *Bengtsson* i Norup och *Björck*, vilka ansett att motiveringen bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Då utskottet i sin motivering här förordar ett belopp av 250,000 kr. på 1919 års tilläggsstat, så nödgas jag redan nu ta upp debatt på denna punkt.

Vad angår anslagen till tekniska högskolan, så ha de varit ganska avsevärda under en följd av år. 1911 års riksdag beviljade 622,197 kr. för tekniska högskolans utrustning, och de medlen äro nu nästan använda.

För år 1920 begär nu högskolan över 1 miljon till utrustningar och därutav cirka $\frac{1}{2}$ miljon på 1919 års tilläggsstat. Kungl. Maj:t har emellertid försökt att skipa rättvisa, såvitt jag förstår, i denna sak så långt man nu kan pröva och föreslagit 300,000 kr. för 1920, och detta är av utskottet tillstyrkt. Däremot på tilläggsstaten för 1919 har Kungl. Maj:t icke velat vara med om något anslag, men detta har motionsvis upptagits av herr *Lübeck*, vilken yrkar, att på tilläggsstaten för 1919 skall beviljas 350,000 kr. Vid

*Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

den förberedande behandlingen på andra avdelningen inom statsutskottet ansågs, att, med hänsyn till det stora kravet på väl utbildade ingenjörer, man måste delvis gå med på motionärens yrkande. Det skall villigt erkännas och understrykas, att vårt land är i behov av väl utbildade ingenjörer, kanske i större utsträckning än någonsin, enär vår tid ställer betydande krav på industrien och denna har gjort rön under krisåren, som kräva väl utbildade ingenjörers undersökningar för att få fram än större resultat inom industrien. Detta gjorde, att avdelningen för sin del icke ställde sig obenägen att gå med på något anslag även på 1919 års tilläggsstat. Men om man då tog i beräkning dels vad tekniska högskolan fått under de gångna åren, dels de statsfinansiella skälen, så ansågs, att man icke kunde gå med på hela det krav, som herr Lübeck i sin motion framställt, utan var så gott som enhälligt med om att bevilja endast 150,000 kr. på tilläggsstaten.

Jag vill således betona, att, då avdelningen gick till sitt arbete, skedde det under den förutsättningen att om möjligt spara på de olika anslagen, så att vi kommo något under vad huvudtiteln krävde, och det har lyckats så — efter de upplysningar jag fått — att det är något under vad huvudtiteln begär även med dessa 150,000 kronor. Skulle det beviljas, vad utskottet föreslagit, kommer en brist att uppstå på denna huvudtitel, och det torde väl ändå icke vara rådligt, att riksdagen går med på att i dessa tider på de olika huvudtitlarna gå utöver vad Kungl. Maj:t begärt.

Jag vet nog, att det kommer motionsvis anslagskrav, dels då det gäller bostadsbyggen för arbetare och dels då det gäller anslag på bildningsområdet, och man bör i den utsträckning, man kan, taga all nödig hänsyn till dessa krav, särskilt då det gäller bostadsbyggen. Däremot tror jag, att då det gäller tekniska högskolan får man enligt min mening nöja sig med de 150,000 kronorna på tilläggsstat och sedan förbida tider, då man kan göra billigare inköp av dessa utrustningsbehov och en del attiraljer, som nu stå i mycket högt pris, men som efter hand helt naturligt bli billigare.

Som sagt, Kungl. Maj:t har icke begärt att få något på tilläggsstat, men avdelningen ville tillstyrka ett anslag av 150,000 kronor. Utskottet däremot ansåg att ett anslag av 250,000 kronor borde tillstyrkas. Jag har därför i likhet med flera ledamöter funnit det vara riktigast att stanna vid dessa 150,000 kronor. Det blir i alla fall 300,000 kronor för år 1920 och hälften eller 150,000 kronor på 1919 års tilläggsstat.

Jag vill, herr talman, med dessa ord be att få yrka, att den summa, som nu i motiveringen är upplagen till 250,000 kronor, ändras till 150,000 kronor, och, i den händelse kammaren beslutar i enlighet härmed då vi komma till punkten på tilläggsstaten, där göra ett motsvarande yrkande.

Herr Lübeck: Herr talman! Det gäller här en punkt, där det efter min bestämda uppfattning icke skulle vara förenligt med klok

sparsamhet att nöja sig med det mindre anslaget. Det är nämligen ett anslag, som kanske mer än något annat, som här varit på tal i dag, är ägnat att befrämja vårt lands produktion, en kvalificerad industriell produktion, något, som vi under de kommande åren i alldeles särskilt hög grad behöva. Det gäller att se till, att, sedan vi anslagit många miljoner till tekniska högskolans nybyggnad, denna också må bli utrustad på ett sådant sätt, att lärarna få de nödiga medlen i sina händer att göra undervisningen levande för de unga ingenjörerna. Skulle vi i detta fall gå en förment sparsamhets väg, skulle det faktiskt betyda, att vi för ett eller ett par år försämrade laboratorieutrustningen och därigenom ofelbart göra undervisningen kvalitativt sämre.

Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)

Jag är mycket tacksam även mot utskottsreservanterna, därför att de över huvud taget hava behjärtat saken och upptaga ett anslag på detta år. Jag vill emellertid, till rättelse mot vad herr Bengtsson i Norup nyss yttrade, framhålla att icke heller utskottet till fullo gått med på min motion, utan avprutat 100,000 kronor. Jag begärde nämligen 350,000 kronor, utskottet har upptagit 250,000 kronor och reservanterna 150,000 kronor. Men jag ber att till jämförelse också få framhålla, att tekniska högskolans styrelse begärt 600,000 kronor, och det föreligger således en nedprutning även enligt utskottets förslag, från 600,000 till 250,000 kronor.

Nu veta herrarna, att vi här vecka efter vecka beviljat stora anslag för dyrtidsökningar, och vad det här gäller, är helt enkelt en vanlig dyrtidsökning. Riksdagen har en gång beslutat att utrusta högskolans laboratorier till en viss omfattning, och då beräknades kostnaden till 622,000 kronor. Nu har det uppstått en kostnadsökning på omkring en miljon kronor, och jag ber att få erinra om att denna kostnadsökning proportionellt icke är större än vad riksdagen funnit fullkomligt rimligt under nuvarande förhållanden på en mängd andra områden. Jag tror, att det kan råda enighet därom, att det ändock många gånger icke gällt så viktiga anslag som det här är fråga om. Det är sålunda icke någon oproportionerligt hög ökning, som här uppstått; det gäller helt enkelt att fullfölja ett en gång av riksdagen fattat beslut, och detta till på köpet under en tid, då fullföljandet av detta beslut är av mycket allvarlig framtida innebörd.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Björck: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup har redan på ett klart och tydligt sätt utrett hur det förhåller sig med det anslagskrav, som i detta fall har rests.

Det är synnerligen betydande anslagskrav, som kommit från tekniska högskolans sida, och motionären har i det väsentliga ställt sig på samma sida, då han begär ett par hundra tusen kronor utöver vad Kungl. Maj:t åskat. Nu är det så, såsom också herr Bengtsson i Norup anförde och herr Lübeck tacksamt erkände, att utskottet gått denne senare, motionären, rätt långt till mötes, medan däremot utskottsminoriteten — reservanterna — endast vilja bevilja

Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)

150,000 kronor. För min del har jag varit tveksam rörande lämpligheten av att över huvud bevilja ett så stort anslag utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Jag har nämligen den uppfattningen, att även Tekniska högskolan bör ålägga sig en viss moderation i sina anspråk, i tider sådana som de närvarande.

Utskottet har nu, med anledning av herr Lübecks motion, gått med på att föreslå beviljandet av 250,000 kronor på tilläggsstat för år 1919, under det att herr Bengtsson i Norup och jag, vilka stå såsom reservanter mot detta beslut, vilja nöja oss med 150,000 kronor. Det förefaller mig verkligen som om riksdagen hade särdeles goda skäl att inbespara denna skillnad på 100,000 kronor. Utskottets majoritet själv har — trots den vill vara med om ett anslag av 250,000 kronor — framhållit, att man ej skall bedriva ett forcerat materialinköp utan i görlikaste mån söka invänta mera gynnsamma konjunkturer. Man borde då kunna tycka att, om nu ett anslag å 150,000 kronor beviljas, detta bör för det närvarande vara tillräckligt, då även utskottsmajoriteten är av den uppfattningen, att det bör skjutas på inköpen och såmedelst åtskilliga tusental kronor besparas. Ty många av dessa apparater äro sådana, att priset måste falla i samma stund, som den allmänna prisnivån sjunker. Under sådana förhållanden förefaller det, som om det kunde anstå till ett följande år med beviljande av denna differens, och att kammaren alltså gjorde klokt, om den i verkligt sund sparsamhetsvänlighet i dag bifölle herr Bengtssons i Norup m. fl. reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall. I detta fall innebär detta endast i samband med huvudtiteln en förändring av motiveringen. Om mitt yrkande vinner kammarens bifall, få vi sedermera återkomma beträffande klämman i tilläggsstaten.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har biträtt utskottets hemställan, och jag ber att med några ord få motivera densamma. Jag kan ej finna annat, än att det verkligen är nödvändigt, att man gör allt vad göras kan för att få fram den allra bästa undervisning för våra teknologer, som är möjlig. Vi ha gjort den erfarenheten under kriget, att det är på en del områden, som det brister för oss, när det gäller tekniska framsteg. I de andra länderna har man gjort det yttersta för att utvinna det mesta av naturen i tekniskt avseende. Jag skall tacksamt erkänna, att i vårt land har man gjort betydande framsteg på detta område, men man har den allmänna känslan, att det gjorts mera i andra länder. Skola vi kunna bestå i konkurrensen med andra länder och verkligen höja arbetarklassens och de breda folklagrens levnadsstandard och ordna det så, att vi få så sunda och bra förhållanden som möjligt, måste vi göra det yttersta vi kunna för att utvinna det mesta och bästa av tekniska uppfinningar och förbättringar. Nu ha vi i Sverige ej något vidare väl ställt, när det gäller tekniska laboratorier. I det avseendet stå vi väsentligen efter andra länder. Det framlades av Kungl. Maj:t för några dagar sedan en proposition, vari det hemställdes om anslag till en ingenjörsakademi. Jag

vill ej yttra mig om den saken, då den förekommer till behandling senare, men jag kan ej se annat, än att framställningen kommer att bifallas. Bakom denna ingenjörsakademi måste finnas arbetsmedel och ett av de viktigaste är tekniska laboratorier. Det är experimentverkstäder, ett ställe, där uppfinnare och med dem jämställda få en arbetsplats, där de kunna göra sina experiment och utvinna det mesta möjliga för tekniska framsteg. Bakom denna akademi står intet sådant laboratorium. Meningen är dock, att tekniska högskolans laboratorium skall stå till förfogande för den fria forskningen och vidare något annat laboratorium, som äges av enskilda och kanske även något offentligt. Men för att det skall bli något av, måste vi se till, att tekniska högskolans laboratorium så snart som möjligt kommer till sin fulländning. Jag är medveten om, att det kostar penningar, och man kan tycka, att då vi redan ha beviljat 6 å 7 hundra tusen kronor, och nu begäres ytterligare 1,000,000 kronor det är mycket; men, om man tager reda på, hur det är i andra länder, så måste man säga sig, att detta är rena bagateller. Om man går till Tyskland och ser efter, vad man där gjort i detta avseende, får man reda på, att under fjolåret har för en enda industrigren skaffats penningar till ett laboratorium, som kostat vill jag minnas 29,000,000 mark. Det är endast för en enda industrigren. I Tyskland har man sålunda gjort de kraftigaste ansträngningar att skaffa laboratorier för den tekniska forskningen och undervisningen. När vi ha sett, hur den tyska industrien till följd av forskningsresultatet gått framåt, måste vi säga oss, att även vi få lov att göra allt vad göras kan för att underlätta forskningsarbetet. Den enskilda industrien har gjort en hel del, men jag kan ej finna annat, än att det är nödvändigt, att även statsmakterna göra vad de kunna. Detta är ej, som man kunde tycka, enbart till fördel för industrien utan för hela folket. Kunna vi få fram bättre tekniska hjälpmedel och förenkla arbetsproceduren, så medför det möjlighet att nedsätta arbetstiden och höja lönerna, att med ett ord göra livet och tillvaron drägligare och lyckligare.

Det är den synpunkt, som jag haft, och därför har jag ej kunnat annat än gå med på utskottets förslag. Vi måste göra mera. än vi hittills gjort, just på den tekniska undervisningens område.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Olofsson*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 248 och 249.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Ang.
samlingar och
laboratorier
m. m.
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)

Ang. vissa
nybyggnader
för Chalmers
tekniska
institut.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 250*, angående väckta motioner om anslag till nya byggnader för de fysiska och kemiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut, yttrade:

Herr Björck: Herr talman! Blott ett par ord. I denna fråga ha väckts motioner av representanterna för den stad jag har äran företräda, och det har däri anförts mycket starka skäl till förmån för det krav, som här är rest. Utskottet har ju också ställt sig synnerligen välvilligt mot dessa motioner och bland annat alldeles bestämt sagt ifrån, att det uteslutande är vissa outredda och ouppklarade tomtförhållanden, vilka måste klaras upp, innan ett definitivt beslut fattas av riksdagen, som betingat utskottets ståndpunkt. Jag har emellertid ansett nödvändigt att i detta sammanhang inkassera denna ytterligt välvilliga motivering, som från utskottets sida anförts, till stöd för avslagsyrkandet. Och jag vill tillika särskilt fästa uppmärksamheten på, att utskottet självt för sin del är övertygat om, att framställningen skall vinna bifall efter en väntan av endast ett år, under den förutsättning, att tomtfrågan blir på tillfredsställande sätt ordnad. Det är en förhoppning hos alla, som intressera sig för Chalmerska institutets framtid, att från Göteborgs stad ej skall resas svårigheter mot en acceptabel uppgörelse. I så fall blir det, såsom utskottet påpekar, endast ett uppskov på ett enda år som åstadkommes, och syftet med motionen blir i alla fall vunnet.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag kan ej annat än uttrycka ett beklagande över den ståndpunkt, som utskottet intagit till de motioner, som äro väckta av herr Mannheimer med flera i första kammaren och av mig med flera i andra kammaren, därför att det krav, som i dessa motioner framställts, är enligt alla fackmäns vitsord synnerligen beaktansvärt. De 250,000 kronor, som kammaren nyss beviljade åt Tekniska Högskolan i Stockholm, torde nog ha fått en lika god användning, om utskottet i stället hade använt samma belopp åt detta institut, som icke tillnärmelsevis blivit av staten gynnat så som Tekniska högskolan.

Emellertid har ju utskottet dock ställt sig synnerligen välvilligt till tanken. Utskottet erkänner, att utrymmet för de fysiska och kemiska institutionerna vid Chalmerska institutet är i alla avseenden otillfredsställande, och utskottet påpekar ju här, att ett annat år, då efter all förmodan Kungl. Maj:t skall ha verkställt de utredningar och träffat de avtal med Göteborgs stad, som utskottet i sitt utlåtande påpekar, skall riksdagen kunna bevilja detta anslag. Emellertid synes det mig i alla fall, att utskottet med litet god vilja här borde ha kunnat komma till ett annat slut, än det gjort i år. Jag vill påpeka, att Göteborgs stads drätselkammare i anledning av de motioner, som här föreligga, redan har ingått till stadsfullmäktige med en framställning i ämnet. Enligt protokollsutdraget häröver har avdelningen beslutat att, under förutsättning att frågan om nybyggnad för Chalmers tekniska instituts fysiska och kemiska institutioner vin-

ner sin lösning vid innevarande års riksdag, föreslå stadsfullmäktige att dels utan ersättning till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt överlåta de enligt föreliggande förslag för nämnda institutionsbyggnader behöfliga områden och dels uppdraga åt fastighetsdirektören att till riksdagens statsutskott avlåta skriftelse om detta avdelningens beslut. Det synes därför, som om det icke från Göteborgs stads sida skulle möta något som helst hinder att gå in på just de villkor, statsutskottet här ifrågasätter ifråga om dels tomtområde och dels val som här säges om ledningar i och för avlopp, vatten och lyse. Och statsutskottet kunde ju ha fäst detta som villkor för anslaget beviljande.

*Ang. vissa
nybyggnader
för Chalmers
tekniska
institut.
(Porta.)*

Emellertid vill jag hoppas, att Kungl. Maj:t måtte nu under mellantiden träffa de avtal, som kunna vara erforderliga, och att, efter denna välvilliga motivering, som statsutskottet i varje fall lämnat, man måtte på nästa års tilläggsstat kunna besluta om detta anslag. I sådant fall skulle ju ärendet icke komma att bliva fördröjt. Jag har herr talman, naturligtvis icke något yrkande att göra.

Herr Waldén: Herr talman! Jag vill endast påpeka gentemot den föregående ärade talaren, att tomtfrågan icke förelåg i så pass framskridet och utrett skick, som nu är anförd, då andra avdelningen gjorde sitt besök i Göteborg för att göra sig underrättad om denna frågas läge därnere. Det var dock så, att det var åtskilliga saker, som behövde utredas just ifråga om äganderätten till tomterna och framför allt den tomt, där Chalmerska institutet nu är beläget. Och det var särskilt med hänsyn till dessa omständigheter, som avdelningen för sin del icke kunde tillstyrka bifall till motionerna.

Nu gäller det ju, som den föregående ärade talaren framhöll, endast ett uppskov på en kortare tid, ett år, och under den tiden kan tomtfrågan bli ordnad och Kungl. Maj:t bli i tillfälle att taga upp frågan till närmare omprövning och sedan framlägga förslag till riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Jag skall endast be att få göra en liten replik.

Statsutskottet kunde ha föreskrivit som villkor, dels att Göteborgs stad lämnade fri tomt och dels att Göteborgs stad utförde de ledningar, statsutskottet här talat om. I så fall kunde anslaget ha beslutats. Ty det är givet, att Göteborgs stad hade följt sina gamla traditioner, då det gäller offentliga institutioner, och uppfyllt dessa villkor. Det är ju bekant, att Göteborgs stad har, i motsats till så många andra städer, själv bekostat sina offentliga institutioner. Chalmerska institutet utgör i detta fall ett undantag. Tack vare dels stor frikostighet från staden själv och dels frikostiga donationer har staten i allmänhet icke behövt vidkännas några kostnader för i Göteborg belägna allmänna inrättningar, såsom staten annars fått göra för samhällena i andra delar av landet.

Vidare anfördes ej. Kammarén biföll utskottets hemställan.

Punkterna 251—253.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 254.

Lades till handlingarna.

Punkterna 255—281.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

*Ang. insam-
ling m. m. av
svenska
folkminnen.*

Punkten 282, angående anslag till insamling m. m. av svenska folkminnen föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Sköld: Herr talman! Jag ber om förlåtelse, att jag besvärar kammaren, trots att tiden är så långt framskriden, och fast jag vet att kammaren helst skulle vilja avbryta förhandlingarna. Men det är ju icke min skuld, att så sker. Jag kan ju icke hjälpa, att denna punkt blivit placerad där den nu är.

Som kammaren torde finna, har jag vid denna punkt tillsammans med några andra av kammarens ledamöter väckt en motion. Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit, att det anslag på 4,500 kronor till insamling, förtecknande och undersökning av svenska folkminnen, som utgått sedan flera år åt vissa privatpersoner, skulle utgå som vanligt. Jag föreslog i min motion, att detta anslag skulle ökas till 9,000 kronor och att det i stället skulle utgå till en nyinrättad stiftelse vid Lunds universitet, den s. k. Hyllén-Cavallius-stiftelsen. Denna motion har nu avstyrkts av statsutskottet och det förnämligast av två skäl, skäl som, såvitt jag kan finna, icke äro bärkraftiga.

För det första säger nämligen utskottet, att »ett definitivt ordnande av hithörande spörsmål synes utskottet dock lämpligen böra anstå i avvaktan på de arbeten, vilka kunna föreligga som resultat av den år 1913 tillsatta kommittén rörande omorganisation av fornminnesvården i riket». Jag frågar mig verkligen: hur kan man sätta denna kommitté angående organiserandet av fornminnesvården i riket i samband med folkminnen? Alla torde väl känna till, att den där s. k. fornminneskommittén har till uppgift att ordna fornminnesvården, d. v. s. insamlande av fornminnen, av materiella kulturföremål och i samband därmed organisera museiverksamheten i riket. Det har således endast att skaffa med den materiella kulturen. Folkminnesforskningen avser däremot motsatsen. Den avser den andliga sidan av allmogekulturen, om man så får säga. Det är folkets språk, folkets diktning, över huvud taget allt detta andliga material, som man behöver för att få en psykologisk bild av folket och för att fastställa, utifrån vilka motiv ett folk har handlat. Det är således en förutsättning för ett rätt förstående av svenska folkets kulturhi-

storia och alltså någonting helt annat, som avses här. Det är fullkomligt ofattbart, huru man kunnat få in detta i utskottets motivering, och jag tror väl, att denna kammare kommer att stryka den punkten i motiveringen, eftersom första kammaren upptäckt, att den var ett misstag, att den var oriktig och att den därför icke kunde få stå där.

Ang. insamling m. m. af svenska folkminnen.
(Forts.)

Det andra skälet utskottet lagt fram är, att jag skulle i min motion ha sagt, att spørsmålet om ett effektivt ordnande av folkminnesforskningen för närvarande befinner sig på utredningens stadium och att den ställning, hithörande forskningar böra intaga i förhållande till Lunds universitet, ännu är långt ifrån klarlagd. Jag vill nu påpeka, att jag ingalunda i min motion har sagt någonting sådant som att folkminnesforskningens ställning till Lunds universitet icke skulle vara klar. Var och en känner väl till, att det vid detta universitet sedan åtskilliga år har funnits en docentur i folkminnesforskning, att detta ämne varit examensämne och att det undervisats däri varje termin under de sista åren. Då är det väl ofattbart, hur man kan komma och säga, att folkminnesforskningens ställning till universitetet icke är klar. Nej, det är en annan sak, som jag avsett, nämligen att den s. k. Hyltén-Cavallius-stiftelsens ställning till universitetet icke var klar, när motionen väcktes, och den är kanske icke fullständigt klar just nu. Under förlidet år ingingo ett antal professorer vid Lunds universitet till regeringen med anhållan, att man skulle bevilja ett anslag på 9,000 kronor till denna nya stiftelse. Denna ansökan remitterades till universitetsmyndigheterna, som fingo i uppdrag att komma in med förslag. Humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid Lunds universitet tillsatte en kommitté, som utarbetade statuter. Dessa godkändes av humanistiska sektionen och av universitetsmyndigheterna. De gingo vidare till kanslern, som för närvarande också har godkänt dem. Frågan ligger således på det stadium nu, att kanslern i en snar framtid kommer att gå in till Kungl. Maj:t med anhållan om fastställande av dessa statuter och beviljande av anslag. Och man får väl hoppas, att regeringen till nästa års riksdag kommer med proposition i ärendet. Man kan alltså hoppas, att denna fråga skall lösas till nästa år.

Vad vi motionärer i år velat vinna är, att vi skulle få denna institution klar ett år tidigare. Man skall betänka, vad det här gäller. Det gäller tillvaratagande av den del av den svenska allmogekulturen, som håller på att förflyktigas, håller på att försvinna ur folkets liv. Den moderna kulturutvecklingen tränger ut den. Därför är det nödvändigt att snarast möjligt ingripa för att rädda vad som räddas kan. Vår avsikt var sålunda att försöka få denna institution färdig ett år tidigare.

Det är naturligtvis icke någon tanke på, att dessa skäl, som vi haft då vi skrevo denna motion, skola kunna förmå kammaren att i dag intaga någon annan ståndpunkt än den statsutskottet intagit. Men det är väl ändå märkvärdigt. Man har förut beviljat ett anslag på 4,500 kronor, och utskottet föreslår i dag, att vi skola åter bevilja detta anslag. Detta anslag har utgått till tre privatpersoner, som egentligen icke på något sätt ha varit kontrollerade av statsmyn-

Ang. insam-
ling m. m. av
svenska
folkminnen.
(Forts.)

digheterna. Nu vilja vi, att anslaget skall visserligen fördubblas, men att det i alla fall skall överlämnas till en institution, som blir statskontrollerad, och där de personer, som skola sköta om detta, få till enbar uppgift att sörja för denna folkminnesforskning, under det att de personer, som förut innehaft anslaget och tydligen komma att inneha det i fortsättningen, haft andra anställningar och måst använda sin fritid och sina semestrar o. s. v. för att begagna detta anslag. Jag menar, att ur statens synpunkt borde det väl vara fördelaktigare att medverka till en institution, där man kan påräkna, att åt saken skulle komma att ägnas ett mycket större intresse.

Som sagt tänker jag icke göra något yrkande om bifall till min motion. Jag inskränker mig emellertid till att föreslå bifall till utskottets förslag men med uteslutande av motiveringen. Jag tycker, att motiveringen är så beskaffad, att vi icke gärna med självaktning kunna gå med på den.

Med herr Sköld förenade sig herrar *Welin* och *Olsson* i Morastrand.

Herr *Waldén*: Motionären har opponerat sig mot den motivering, som utskottet förebragt som skäl för sitt avslagsyrkande. Jag får då säga, att det är ganska svårt åtminstone för en lekman att kunna avgöra, var gränsen går mellan folkminnesvård och folkminnesforskning. Men det är ju möjligt, att motionären har rätt däri, att när det gäller folkminnesforskning och anslag till detta ändamål, bör man icke i det sammanhanget tala om folkminnesvården.

Men det är icke detta, som är det väsentligaste skälet till att utskottet ställt sig avvisande. Anledningen är, att frågan icke föreligger i det utredda skick, att vi kunnat tillstyrka motionen. Jag vill erinra om att motionären endast i en motion på två sidor visserligen förebragt vissa skäl för ett dylikt anslags överförande till Hylltén-Cavallius-stiftelsen, men däri icke alls utrett, huru det skall ställa sig med undervisningen och förhållandet till universitetet, när det gäller att upprätta en lärarebefattning i detta ämne. Ty det är väl meningen, att den skall vara förenad med undervisning på samma gång som forskning i folkminnen.

Det är detta, som varit avgörande för mig åtminstone, så att jag icke för närvarande kunnat gå med på bifall till förslaget.

Jag får också erinra om att den utredning, som motionären nu talar om från universitetsmyndigheterna och från universitetskanslern, har icke förelegat för utskottet, när det tagit ståndpunkt till frågan. Och det är väl ett ytterligare skäl till att vi icke kunnat gå med på bifall till motionen.

Huruvida kammaren nu vill bifalla herr Skölds yrkande att motiveringen skall bortfalla eller ej, anser jag vara ganska likgiltigt. Om han får avslag på sin motion med eller utan motivering, spelar ju icke så stor roll.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Bara en liten replik. Herr Waldén säger, att det väsentliga skälet för avslag varit, att frågan icke förelegat i utrett skick. Det vet jag också, att det är detta motiv, statsutskottet haft för sitt avslagsyrkande. Jag vet så innerligen väl, att man icke skall tänka på att genom en enskild motion få beviljat ett anslag. Förslaget om ett sådant måste komma från Kungl. Maj:t. Det är en tradition inom statsutskottet och inom riksdagen. Och jag vet, att det absolut icke tjänar någonting till att försöka få någon ändring därvidlag, utan man håller på det gamla. Men då vill jag fråga: är det ändå icke bättre, att utskottet i sitt utlåtande skriver in det verkliga skälet, än att man tiger med det och i stället sätter in ett par skenskäl?

Ang. insamling m. m. av svenska folkminnen.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag tycker det är ett något hårt betyg herr Sköld giver utskottet, då han säger, att vi med självaktning icke gärna kunna rösta för denna motivering. Det var kanske litet för mycket sagt. Det borde vara tillräckligt att yrka på strykning av den del av motiveringen som är missvisande. Det är den mening i sista stycket på sidan 221, som lyder: »Ett definitivt ordnande av hithörande spörsmål synes utskottet dock lämpligen böra anstå i avvaktan på de arbeten, vilka kunna föreligga som resultat av den år 1913 tillsatta kommittén rörande omorganisation av fornminnesvården i riket.» Även det därefter följande ordet »vidare» bör utgå och den ifrågavarande meningen — den sista i stycket — börja med orden »men då». Det är nog riktigt, som herr Sköld säger, att man inte kan jämföra det arbete, som ifrågavarande kommitté har att utföra, med vad motionen åsyftar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag men med de ändringar i motiveringen, som jag tillät mig angiva.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det yrkande, som under överläggningen framställes av herr Sköld samt 3:o bifall till det av herr Bengtsson i Norup gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 283—298.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 299 och 300.

Lades till handlingarna.

Punkterna 301—304.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 33.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av

herr *Jönsson* i Revinge, nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 326, angående tillfällig lönerreglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel;

herr *Bökelund*, nr 412, i anledning av samma proposition;

herr *Pettersson* i Södertälje, nr 413, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 326;

herr *Månsson* i Erlandsro, nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 259, med förslag till förordningar om ändring i vissa delar dels av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

herr *Olsson* i Kullenbergstorp, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 354, med förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

Kammararens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,41 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.